

6. KONJUNKTIV

základní funkce konjunktivu¹ spočívá v realizaci morfologického vyjádření non-reálného, to je potencionálního, volního nebo hodnotícího významu (*více v kapitole 3.3.2.2.*)

Modální významy non-reálné se vyznačují tím, že možný význam temporální se u něj může „amalgamovat s některým ze tří sémantických rysů tzv. vnitřní modální diferenciací, která udává různé stupně možnosti (perspektivy) realizace příslušného non-reálně pojatého děje“². Jde o tři následující sémy:³ význam faktibilní, význam eventuální, význam ireální.

Faktibilní význam „charakterizuje non-reálný děj s otevřenou možností realizace“⁴ *Oxalá não chova amanhã!* „Kéž zítra neprší!“ – rozumí se, že existuje otevřená možnost, že pršet nebude.

Eventuální význam: charakterizuje non-reálný děj jako „děj s neudanou možností realizace (jak děj, tak perspektiva jeho realizace zůstávají v oblasti potencionálnosti)“⁵. Větou: *Oxalá o João passasse no exame.* „Kéž by Jan udělal zkoušku.“ se rozumí, že možnost, že by Jan udělal zkoušku, zůstává v oblasti představy.

Význam ireální: charakterizuje non-reálný děj jako děj s uzavřenou možností realizace. *Oxalá não tivesse chovido!* Kéž by bývalo nepršelo! Možnost realizace pojmenovaného děje je uzavřena.

Použití konjunktivu je v portugalštině velmi pestré a odpovídá modelu B Zavadila, který rozlišuje čtyři typy funkčního použití slovesných modů: **větně kongruenční, větně nekongruenční, souvětňě kongruenční a souvětňě nekongruenční.**⁶

1. Pokud je použití konjunktivu syntakticky i sémanticky nezávislé na jiné větě, pak jde o použití **větně nekongruenční**. Toto použití konjunktivu se používá v následujících významech:⁷

8 ve významu imperativu:

Trabalhem! „Pracujte!“

9 ve významu upozornění či přivolání pozornosti:

Advirta-se... „Upozornujeme, že ...“

10 ve významu výtky či kritiky:

Olha, tivesses reservado os bilhetes a tempo. „Poslyš, měl jsi rezervovat lístky včas.“;

¹ V některých románských jazycích, včetně brazilské portugalštiny, se používá termínu *subjunktiv*.

² Zavadil, Čermák (2010:255).

³ Tamtéž.

⁴ Tamtéž.

⁵ Tamtéž.

⁶ Zavadil, Čermák (2010:253).

⁷ Gramática do Português (2013:535).

11 ve významu přání:

Haja saúde! „Na zdraví.

12 ve významu poděkování:

Bem haja! „Děkuji.“ (regionálně)

2. Pokud je použití konjunktivu syntakticky nezávislé, ale sémanticky řízené lexikálním výrazem modální povahy (zejména v přácích větách uvozených výrazy jako: *oxalá, talvez, Deus queira que, tomara, pudera*), pak mluvíme o **větně kongruenčním** použití konjunktivu. Toto použití je typické zejména pro:

13 zvolací věty:

Que Deus te ajude! „Bůh ti pomáhej.“
 Talvez vá ao cinema. „Možná půjdu do kina.“
Oxalá façam boa viagem. „Kéž se jim dobře cestuje.“

14 nepřímého rozkazu (v případě potřeby použi podmět je nutné jej klást před uvozovací spojku *que*:⁸

Ele que descanse. „On ať odpočívá.“
Elas que digam... „Ony ať řeknou...“

3. O použití **souvětně kongruenčním** mluvíme tehdy, kdy je použití modu syntakticky i sémanticky vázáno na hlavní větu. Souvětně kongruenční použití konjunktivu se vyskytuje ve větách přímo modálních, tedy ve větách vedlejších substantivních, „kde je jeho přítomnost dána nor-reálným modálním významem nějakého výrazu věty hlavní, s nimž vlastně modálně kongruje“⁹. Modální část věty zastoupena slovesnými i neslovesnými výrazy hodnotícími, jako například: *aborrecer, agradar, comover, contrariar, desagradar, desgostar, entristecer, impressionar, interessar, ofender, preocupar, supreender*), s výrazem volným (přácím o rozkazovacím): *dizer, ordenar, pedir, rogar, suplicar, desejar, pretender, querer, tencionar*), kauzativním (*mandar, deixar, fazer com...*), atd.. (více v kapitole 3.3.2.2.)

4. Použití **souvětně nekongruenční** je pak typické pro nepřímo modální souvětí, kdy je konjunktiv syntakticky sice závislý, ale sémanticky nezávislý, což je použití typické pro vedlejší věty okolnostní (přísluvečné) a vztažné, které nejsou řízeny žádným modálním výrazem ve větě hlavní.¹⁰ „Spojky a tzv. relativa (vztažná zájmena a příslovce) zde vyjadřují vztahy mezi myšlenkovými obsahy, přičemž ale vedlejší věta není modálně závislá na větě hlavní. Modalita se v takové vedlejší větě vyskytuje vlastně jen proto, že jejím predikátorem je verbum finitum (tedy časované sloveso), které vždy musí kategorii modu nějak vyjadřovat. To vytváří možnost formalizovaného používání

⁸ Gramática do Português I (2013:534).

⁹ Zavadil, Čermák (2010:253).

¹⁰ Tamtéž.

jednotlivých modů¹¹ Tato formalizace modů ve vedlejší větě spočívá v tom, že modálnímu významu neodpovídají vždy modální formy. Zde hraje rozhodující roli při výběru správného způsobu faktor reálnosti či non-reálnosti děje (u vedlejších vět příslovečných) nebo u vedlejších vět adjektivních určitost pojetí antecedentu související rovněž s potencionálním pojetím děje.

Přehled časů konjunktivního způsobu

		Jednoduché časy	Složené časy
Konjunktivní- spojovací způsob	PŘÍTOMNÝ ČAS	PŘÍTOMNÝ ČAS (Presente do conjuntivo)	
	MINULÝ ČAS	IMPERFEKTUM (Imperfeito do conjuntivo)	MINULÝ ČAS (pretérito do conjuntivo) PŘEDMINULÝ ČAS (Mais que perfeito do conjuntivo)
	BUDOUCÍ ČAS	JEDNODUCHÝ BUDOUCÍ ČAS (futuro simples do conjuntivo)	PŘEDBUDOUCÍ ČAS (Futuro composto do conjuntivo)

¹¹ Tamtéž.

6.1. KONJUNKTIV PŘÍTOMNÉHO ČASU

6.1.1. Morfematická struktura

6.1.1.1. Slovesa pravidelná

U pravidelných sloves se konjunktiv přítomného času („*presente do conjuntivo*“) tvoří z lexematického základu, který vznikne odtržením exponentu 1.os. j.č. přítomného času indikativu **-o**, a k němuž se připojí příslušné konjunktivní koncovky, které jsou vždy pro danou konjugační třídu atypické. Slovesa 1. konjugační třídy, která jsou zakončená na **-ar** pak přijímají konjunktivní koncovky se samohláskou **e**, zatímco slovesa 2. a 3. konjugační třídy zakončená na **-er** mají konjunktivní koncovky se samohláskou **a**.

Slovesa 1. konjugační třídy :

-e	-emos	andar	ande	andemos
-es	-eis		andes	andeis
-e	-em		ande	andem

Slovesa 2.a 3. konjugační třídy:

-a	-amos	viver	viva	vivamos
-as	-ais		vivas	vivais
-a	-am		viva	vivam
		partir	parta	partamos
			partas	partais
			parta	partam

6.1.1.2. Slovesa pravidelná s pravopisnou změnou

Pravopisná změna **c ► ç**

conhecer → 1.os.sg. conheço → conheç+a	
conheça	conheçamos
conheças	conheçais
conheça	conheçam

Do této skupiny patří slovesa *adoecer* „onemocnět“ (1.os.sg. ► **adoeça**), *agradecer* „poděkovat“ (1.os.sg. ► **agradeça**), *convencer* „přesvědčit“ (1.os.sg. ► **convença**), *entristecer* „zesmutnět“ (1.os.sg. ► **entristeça**), *estabelecer* „stanovit“ (1.os.sg. ► **estabeleça**), *estremecer* „třást se“ (1.os.sg. ► **estremeça**), *favorecer* „podpořit“ (1.os.sg. ► **favoreça**), *merecer* „zasloužit si“ (1.os.sg. ► **mereça**), *oferecer* „nabídnout“ (1.os.sg. ► **ofereça**), *parecer* „zdát se“ (1.os.sg. ► **pareça**), *perecer*

„zahynout“ (1.os.sg. ► *pereça*), *pertencer* „patřit“ (1.os.sg. ► *pertença*), *tecer* „tkát“ (1.os.sg. ► *teça*), *torcer* „kroutit“ (1.os.sg. ► *torça*), *vencer* „přemoci, porazit“ (1.os.sg. ► *vença*), atd.

Pravopisná změna g ► j

<i>dirigir</i> → 1.os.sg. <i>dirijo</i> → <i>dirij+a</i>	
<i>dirija</i>	<i>dirijamos</i>
<i>dirijas</i>	<i>dirijais</i>
<i>dirija</i>	<i>dirijam</i>

Do této skupin sloves se řadí také následující: *abranger* „zahrnout“ (1.os.sg. ► *abranja*), *afligir* „zarmoutit“ (1.os.sg. ► *aflija*), *atingir* „dosáhnout“ (1.os.sg. ► *atinja*), *cingir* „opásat“ (1.os.sg. ► *cinja*), *corrigir* „opravit“ (1.os.sg. ► *corrija*), *exigir* „vyžádat“ (1.os.sg. ► *exija*), *fugir* „utéci“ (1.os.sg. ► *fuja*), *proteger* „chránit“ (1.os.sg. ► *proteja*), *tingir* „barvit“ (1.os.sg. ► *tinja*), atd.

Pravopisná změna kmenu gui, gue ► g

<i>distinguir</i> → 1.os.sg. <i>distingo</i> → <i>disting+a</i>	
<i>distinga</i>	<i>distingamos</i>
<i>distingas</i>	<i>distingais</i>
<i>distinga</i>	<i>distingam</i>

Takto se časují v konjunktivu také slovesa: *erguer* „vztyčit“ (1.os.sg. ► *erga*), *extinguir* „uhasit“ (1.os.sg. ► *extinga*), *soerguer* „vztyčit“ (1.os.sg. ► *soerga*).

Přízvuk u sloves s kmenovými dvojhláskami

U sloves, kde mají kmenové dvojhlásky přízvuk na první samohlásce, se tento přízvuk zachovává na stejném místě i v konjunktivním tvaru přítomného času: *desmaiar* „omdlít“, *ensaiar* „zkoušet“, *causar* „zapříčinit“, *cuidar* „opatrovat, pečovat“, *apoiar* „podporovat“

<i>desmaiar</i> → 1.os.sg. <i>desmaio</i> → <i>desmai+e</i>	
<i>desmaie</i>	<i>desmaiemos</i>
<i>desmaies</i>	<i>desmaieis</i>
<i>desmaie</i>	<i>desmaiem</i>

Slovesa, která mají přízvuk (označen graficky) na první samohlásce dvojhlásky, se tento přízvuk také zachovává u konjunktivních tvarů přítomného času. Jde o slovesa jako *enraizar* „zakořenit, zapustit kořeny“, *saudar* „zdravit“, *ajuizar* „soudit“, *arruinar* „ničit“, *europaizar* „poevroštit“, *reunir* „sejít se“ a *proibir* „zakázat“. Časování konjunktivu přítomného času u těchto sloves je pak následující:

<i>enraizar</i> → 1.os.sg. <i>enraízo</i> → <i>enraíz+e</i>	
<i>enraíze</i>	<i>enraizemos</i>
<i>enraízes</i>	<i>enraizeis</i>

enraíze	enraízem
 europeizar → 1.os.sg. europeízo → europeíz+e	
europeíze	europeizemos
europeízes	europeizeis
europeíze	europeízem

 reunir → 1.os.sg. reúno → reún+a	
reúna	reunamos
reúnas	reunais
reúna	reúnam

 proibir → 1.os.sg. proíbo → proíb+e	
proíba	proibamos
proíbas	proibais
proíba	proíbam

6.1.1.3. Slovesa nepravidelná

Slovesa na *-ear*:

 passear → 1.os.sg. passeio → passei+e	
passeie	passeiemos
passeies	passeeis
passeie	passeiem

Podobně se časují: *alhear* „odcizit“, *bambolear* „vrávorat“, *basear-se* „zakládat se“, *cear* „večeřet“, *golpear* „bušit“, *homenagear* „vzdát hold“, *idear* „načrtnout“, *lisonjear* „lichotit“, *nomear* „jmenovat“, *pentear* „česat“, *recrear* „bát se“, *saborear* „ochutnávat“.

Slovesa na *-iar*:

 odiar → 1.os.sg. odeio → odei+e	
odeie	odiemos
odeies	odeis
odeie	odeiem

Stejným způsobem se časují: *ansiar* „toužit“ (1.os.sg. ► *anseie*), *incendiar* „zapálit“ (1.os.sg. ► *incendeie*), *mediar* (1.os.sg. ► *medeie*) „půlit“, *remediar* (1.os.sg. ► *remedeie*) „napravit“.

Pozor! Většina sloves ukončených na *-iar* jsou však pravidelná: „*abreviar*“ zkrátit, *adiar* „odložit“, *afiar* „brousit“, *copiar* „opsat“, *denunciar* „udat“, *depreciar* „opovrhovat“, *desviar* „svést z cesty“, *enviar* „poslat“, *financiar* „financovat“, *apreciar* „ocenit“, *assobiar* „hvízdát“, *caluniar* „pomluvit“, *contrariar* „odporovat“, *confiar* „důvěřovat“, *iniciar* „začít“ a *negociar* „vyjednávat“, atd.

Slovesa se změnou kmenové samohlásky v přízvučné slabice

U sloves na *-ir* s kmenovým *-i-* místo *-e-* v přízvučné slabice v 1. 2. 3. os. sg. a v 3.os.pl. dochází k této změně u všech osob konjunktivu přítomného času.

<i>vestir</i> → 1.os.sg. visto → vist+a	
vista	vistamos
vistas	vistais
vista	vistam

Stejným způsobem se časují: *advertir* „upozornit“ (1.os.sg.►*advirta*), *competir* „soutěžit“ (1.os.sg.►*compita*), *conferir* „udělit“ (1.os.sg.►*confira*), *mentir* „lhát“ (1.os.sg.►*minta*), *preferir* „dát přednost“ (1.os.sg.►*prefira*), *referir* „referovat“ (1.os.sg.►*refira*), *seguir* „následovat“ (1.os.sg.►*sigra*), *sentir* „cítit“ (1.os.sg.►*sinta*), *ferir* „zranit“ (1.os.sg.►*fira*), *divertir* „bavit se“ (1.os.sg.►*divirta*), *emergir* „čnit“ (1.os.sg.►*emirja*), *servir* „sloužit“ (1.os.sg.►*sirva*), *repetir* „opakovat“ (1.os.sg.►*repita*), *diferir* „lišit se“ (1.os.sg.►*difira*), *sugerir* „navrhnout“ (1.os.sg.►*sugira*).

U sloves na *-ir* s kmenovým *-u-* místo *-o-* v přízvučné slabice v 1. os. sg. dochází ke stejné změně u všech osob konjunktivu přítomného času.

<i>cobrir</i> → 1.os.sg. cubro → cubr+a	
cubra	cubra
cubra	cubra
cubra	cubra

Stejným způsobem se časují: *descobrir* „odhalit“ (1.os.sg.►*descubra*), *dormir* „spát“ (1.os.sg.►*durma*), *engolir* „polknout“ (1.os.sg.►*engula*) a *tossir* „kašlat“ (1.os.sg.►*tussa*).

Slovesa s nezměněnou kmenovou samohláskou

U některých sloves dochází v přítomném čase oznamovacího způsobu ke změně kmenové samohlásky, a to pouze ve **2. a 3.os.sg a 3.os.pl.** Jelikož tato nepravidelnost **nepostihuje 1.os. sg.**, časování těchto sloves v konjunktivu přítomného času je pravidelné s tím, že se v konjunktivních tvarech projeví nutně pouze pravopisné změny.

Jde o následující slovesa:

<i>acudir</i> → 1.os.sg. acudo → acud+a	
acuda	acudamos
acudas	acudais
acuda	acudam

Stejně se také časují slovesa: *consumir* „spotřebovat“ (1.os.sg.►*consuma*), *cuspir* „plyvat“ (1.os.sg.►*cuspa*), *entupir* „plyvat“ (1.os.sg.►*entupa*), *fugir* „utéci“ (1.os.sg.►*fuja*), *sacudir* „třást“ (1.os.sg.►*sacuda*), *subir* „stoupat“ (1.os.sg.►*suba*) a *sumir* „zmizet“ (1.os.sg.►*suma*).

<i>frigir</i> → 1.os.sg. <i>frijo</i> → <i>frij+a</i>	
<i>frija</i>	<i>frijamos</i>
<i>frijas</i>	<i>frijais</i>
<i>frija</i>	<i>frijam</i>

<i>moer</i> → 1.os.sg. <i>moo</i> → <i>mo+a</i>	
<i>moa</i>	<i>moamos</i>
<i>moas</i>	<i>moais</i>
<i>moa</i>	<i>moam</i>

<i>doer</i> → 3.os.sg. <i>doa</i>	
-	-
-	-
<i>doa</i>	<i>doam</i>

Stejným způsobem se časují: *condoer-se* „smilovat se“ (1.os.sg.►*condoa*), *corroer* „nahlodávat“ (1.os.sg.►*corroa*), *esmoer* „přežvykovat“ (1.os.sg.►*esmoa*), *remoer* „přemílat“ (1.os.sg.►*remaa*), *roer* „hryzat“ (1.os.sg.►*roa*),

<i>atribuir</i> → 1.os.sg. <i>atribuo</i> → <i>atribu+a</i>	
<i>atribua</i>	<i>atribuamos</i>
<i>atribuas</i>	<i>atribuais</i>
<i>atribua</i>	<i>atribuam</i>

Stejným způsobem se časují: *concluir* „uzavřít“ (1.os.sg.►*atribua*), *contribuir* „přispět“ (1.os.sg.►*contribua*), *diminuir* „zmenšit“ (1.os.sg.►*diminua*), *incluir* „zahrnout“ (1.os.sg.►*inclua*), *possuir* „vlastnit“ (1.os.sg.►*possua*), *restituir* „restituovat“ (1.os.sg.►*restitua*), *substituir* „nahradit“ (1.os.sg.►*substitua*), *excluir* „vyloučit“ (1.os.sg.►*exclua*) a *usufruir* „užívat“ (1.os.sg.►*usufrua*).

<i>construir</i> → 1.os.sg. <i>construo</i> → <i>constru+a</i>	
<i>construo</i>	<i>construamos</i>
<i>construas</i>	<i>construamos</i>
<i>construa</i>	<i>construam</i>

<i>arguir</i> → 1.os.sg. <i>arguo</i> → <i>argu+a</i>	
<i>argua</i>	<i>arguamos</i>
<i>arguas</i>	<i>arguais</i>
<i>argua</i>	<i>arguam</i>

Slovesa ukončena v infinitivu na *-air*

<i>cair</i> → 1.os.sg. caio → cai+a	
caia	caiamos
caias	caiais
caia	caiam

<i>sair</i> → 1.os.sg. saio → sai+a	
saia	saiamos
saias	saiiais
saia	saiam

Stejným způsobem se časují: *abstrair* „abstrahovat“ (1.os.sg.▶*abstraia*), *atrain* „přítáhnout“ (1.os.sg.▶*atraia*), *extrair* „vytěžit“ (1.os.sg.▶*extraia*), *contrair* „stáhnout“ (1.os.sg.▶*contraia*), *recair* „znovuupadnout do“ (1.os.sg.▶*recaia*), *trair* „zradit“ (1.os.sg.▶*traia*),

Slovesa se ztrátou *-e* ve 3.os.sg. v indikativu

<i>conduzir</i> → 1.os.sg. conduzo → conduz+a	
conduza	conduzamos
conduzas	conduzais
conduza	conduzam

Stejným způsobem se časují: *aduzir* „uvést“ (1.os.sg.▶*aduz*), *deduzir* „vyvodit“ (1.os.sg.▶*deduz*), *introduzir* „uvést“ (1.os.sg.▶*introduz*), *produzir* „vyrobit“ (1.os.sg.▶*poduz*), *reproduzir* „rozmnožit“ (1.os.sg.▶*reproduz*), *seduzir* „svést“ (1.os.sg.▶*seduz*), *traduzir* „přeložit“ (1.os.sg.▶*traduz*), *jazer* „ležet“ (1.os.sg.▶*jaz*), *adjazer* „setrvat u“ (1.os.sg.▶*adjaz*), *aprazer* „líbit se“ (1.os.sg.▶*apraz*), *desprazer* „nelíbit se“ (1.os.sg.▶*despraz*), *comprazer* „vyhovět“ (1.os.sg.▶*compraz*).

Slovesa s nepravidelnou 1.os.sg. v indikativu

<i>medir</i> → 1.os.sg. meço → meç+a	
meça	meçamos
meças	meçais
meça	meçam

<i>ouvir</i> → 1.os.sg. ouço → ouç+a	
ouça/oiça	ouçamos/oiçamos
ouças/oiças	ouçais/oiçais
ouça/oiça	ouçam/oiçam

<i>pedir</i> → 1.os.sg. peço → peç+a	
peça	peçamos
peças	peçais
peça	peçam

valer → 1.os.sg. valho → valh+a	
valha	valhamos
valhas	valhais
valha	valham

perder → 1.os.sg. perco → perc+a	
perca	percamos
percas	percais
perca	percam

poder → 1.os.sg. posso → poss+a	
possa	possamos
possas	possais
possa	possam

caber → 1.os.sg. caibo → constru+a	
caiba	caibamos
caibas	caibais
caiba	caibam

Stejně se časují i slovesa odvozená: *ouvir* → *entreouvir* „zaslechnout“ (1.os.sg. ► *entreouça*), *pedir* → *impedir* „zabránit“ (1.os.sg. ► *impeça*), *pedir* → *despedir* „propustit“ (1.os.sg. ► *despeça*), *pedir* → *expedir* „zaslat“ (1.os.sg. ► *expeça*), *valer* → *desvaler* „nepodporovat“ (1.os.sg. ► *desvalha*), *valer* → *equivaler* „rovnat se“ (1.os.sg. ► *equivalha*).

Slovesa s nepravidelnou 1. os. sg., a 2.a3 os.pl. v indikativu

crer → 1.os.sg. creio → crei+a	
creia	creiamos
creias	creiais
creia	creiam

ler → 1.os.sg. leio → lei+a	
leia	leiamos
leias	leiais
leia	leiam

rir → 1.os.sg. rio → ri+a	
ria	riamos
rias	riais
ria	riam

ver → 1.os.sg. vejo → vej+a	
veja	vejamos
vejas	vejais
veja	vejam

Podle těchto sloves se časují také sloves odvozená: *crer* → *descrer* „nevěřit“ (1.os.sg.►*descreia*), *ler* → *reler* „znovu číst“ (1.os.sg.►*releia*), *rir* → *sorrir* „usmívat se“ (1.os.sg.►*sorria*), *ver* → *antever* „předcházet“ (1.os.sg.►*anteveja*), *entrever* „zahlédnout“ (1.os.sg.►*entreveja*), *prever* „předvídat“ (1.os.sg.►*preveja*), *rever* „znovu vidět“ (1.os.sg.►*reveja*), *prover* „vybavit, zásobit se“ (1.os.sg.►*proveja*).

<i>dar</i> „dát“	
dê	demos
dês	deis
dê	dêem

<i>estar</i> „být“	
esteja	estejamos
estejas	estejais
esteja	estejam

<i>haver</i> „být, mít“	
haja	hajamos
hajas	hajais
haja	hajam

<i>ir</i> „jít“	
vá	vamos
vás	vades
vá	vão

<i>dizer</i> „říct“	
diga	digamos
digas	digais
diga	digam

Stejně se časují také: *condizer* „být v souladu“ (1.os.sg.►*condiga*), *contradizer* „protiředit“ (1.os.sg.►*contradiga*), *desdizer* „popřít“ (1.os.sg.►*desdiga*), *entredizer* „říkat pro sebe“ (1.os.sg.►*entrediga*), *maldizer* „proklínat“ (1.os.sg.►*maldiga*), *predizer* „předvídat“ (1.os.sg.►*prediga*), *redizer* „znovu opakovat“ (1.os.sg.►*rediga*).

<i>fazer</i> „dělat“	
faça	façamos
faças	façais
faça	façam

Stejně se časují také *desfazer* „rozdělat“ (1.os.sg.►*desfaça*), *malfazer* „škodit“ (1.os.sg.►*malfaça*), *perfazer* „obnášet“ (1.os.sg.►*perfaça*), *refazer* „předělat“ (1.os.sg.►*refaça*), *satisfazer* „vyhovět“ (1.os.sg.►*satisfaça*).

<i>trazer</i> „přinést“	
traga	tragamos
tragas	tragais
traga	tragam

<i>querer</i> „chtít“	
queira	queiramos
queiras	queirais
queira	queiram

<i>requerer</i> „žádat“	
requeira	requeramos
requeras	requerais
requeira	requeram

<i>saber</i> „vědět“	
saiba	saiba
saiba	saiba
saiba	saiba

<i>pôr</i> „položít“	
ponha	ponhamos
ponhas	ponhais
ponha	ponham

Stejně se časují také slovesa *antepor* „dát před“ (1.os.sg.►*anteponha*), *apor* „připojit“ (1.os.sg.►*aponha*), *decompor* „rozložit“ (1.os.sg.►*decomponha*), *expor* „vyložit“ (1.os.sg.►*exponha*), *impor* „vnutit“ (1.os.sg.►*imponha*), *indispor* „rozčilit“ (1.os.sg.►*indisponha*), *opor* „postavit do cesty“ (1.os.sg.►*oponha*), *pressupor* „předpokládat“ (1.os.sg.►*pressuponha*), *repor* „nahradit“ (1.os.sg.►*reponha*), *sobrepor* „podložit“ (1.os.sg.►*sobreponha*), *supor* „předpokládat“ (1.os.sg.►*suponha*), *transpor* „překročit“ (1.os.sg.►*transponha*).

<i>ser</i> „být“	
seja	sejamos
sejas	sejais
seja	sejam

<i>ter</i> „mít“	
tenha	tenhamos
tenhas	tenhais
tenha	tenham

Podle slovesa *ter* se v konjunktivu časují také slovesa: *abster-se* „zdržet se“ (1.os.sg.►*abstenha-me*), *conter* „obsahovat“ (1.os.sg.►*contenha*), *deter* „zadržet“ (1.os.sg.►*detenha*), *entreter* „bavit“ (1.os.sg.►*entretenha*), *manter* „udržet“ (1.os.sg.►*mantenha*),

obter „získat“ (1.os.sg.►*obtenha*), *reter* „zadržet“ (1.os.sg.►*retenha*), *suster* „podepřít“ (1.os.sg.►*sustenha*).

<i>vir</i> „přijít“	
venha	venhamos
venhas	venhais
venha	venham

Podle tohoto vzoru se časují také slovesa: *advir* „přihodit se“ (1.os.sg.►*advenha*), *contravir* „odvětit, porušit“ (1.os.sg.►*contravenha*), *intervir* „zasáhnout“ (1.os.sg.►*intervenha*), *provir* „pocházet“ (1.os.sg.►*provenha*).

6.1.2. Sémantický rozbor konjunktivu přítomného času a popis jeho použití

6.1.2.1. Typ větně nekongruenční

V typu větně nekongruenčním je použití konjunktivu přítomného času typické pro následující situace:

15 ve významu imperativu (věta nemá podmět):

<i>Trabalhem!</i>	„Pracujte!“
<i>Está quieto, Rui!</i>	„Uklidni se, Ruii!“

16 ve významu upozornění či přivolání pozornosti:

<i>Saiba o leitor.</i>	„Informujeme čtenáře ...“
<i>Veja-se a página núm. 32.</i>	„Viz strana 332.“
<i>Observe-se...</i>	“Podotkněme“.

17 ve významu přání:

<i>Haja saúde!</i>	„Na zdraví.“
<i>Bons olhos te vejam!</i>	„Chraň tě Bůh!“
<i>Viva!</i>	„Ať žije!“
<i>Possas tu terminar tudo a tempo.</i>	„Kéž dokončíš vše včas.“
<i>Haja chocolates em casa e estou feliz.</i>	„Bude doma čokoláda a nebude mi nic chybět.“
<i>Passe bem.</i>	„Mějte se hezky.“ ;

18 ve významu poděkování:

<i>Bem haja!</i>	„Děkuji.“ (regionálně)
------------------	------------------------

6.1.2.2. Typ větně kongruenční

Konjunktiv přítomného času se v typu větně kongruenčním objevuje zejména v pracích a zvolacích větách uvozených výrazy jako: *oxalá*, *Deus queira que*, *tomara*, *pudera*. Zatímco ve větně nekongruenčním typu má konjunktiv modální význam imperativní (tedy apelově přímý), tak v typu

včetně kongruenčním má konjunktiv modální význam deiziderativní. To znamená, že „¹²charakterizuje děj predikátoru jako předmět neapelově orientované vůle.“ Použití konjunktivu přítomného času se tedy vztahuje na:

- 19 **věty přací**, v nichž se používá konjunktivu přítomného času pro vyjádření splnitelného přání, má konjunktiv faktibilní povahu, protože vyjadřuje potenciačnost s otevřenou možností realizace.

<i>Oxalá</i> corra tudo bem.	„Kéž/at' vše dobře dopadne!“
<i>Tomara que</i> não chova.	„Kéž nebude pršet!/Hlavně at' neprší!“
<i>Deus queira que</i> não seja nada de grave.	„Kéž/jen at' to není nic vážného.“
<i>Quem me dera que</i> tenhas razão.	Kéž máš pravdu!“

- 20 **věty hlavní** vyjadřující **non-reálný** děj s potenciačnou otevřenou možností realizace. V nich lze použít jak indikativu, tak konjunktivu či infinitiv. Použití modusu závisí na výběru lexikálních prostředků. Pro vyjádření non-reálného děje s možnou realizací existují 4 konstrukce. Pro příklad uvádíme 4 synonymní věty s významem „Asi půjde dnes odpoledne do práce.“

1. *ser capaz+infinitiv*
É capaz de ir trabalhar hoje à tarde.

1. *se calhar+indikativ*
Se calhar vai trabalhar hoje à tarde

2. *indikativ + talvez:*
Ele vai trabalhar, talvez hoje à tarde

3. *talvez + konjunktiv*
Talvez ele vá trabalhar hoje à tarde.

- 21 **věty zvolací:**

Que Deus te ajude! „Bůh ti pomáhej.“

- 22 **věty nepřímého rozkazu**, které mohou být použity s podmětem, který je však uvozený obligatorně uvozovací spojkou *que*:¹³

Eles que não digam nada! „Oni at' nic neříkají.“

6.1.2.3. Typ souvětne kongruenční: souvětí přímo modální.

Použití souvětne kongruenční se odvíjí od sémantické i syntaktické závislosti věty vedlejší na větě hlavní. Přítomnost konjunktivu ve **vedlejších větách obsahových** (podmětných a předmětných), které jsou uvozeny spojkou *que*, je dána modálním významem slovesa věty hlavní, proto se tato

¹² Zavadil, Čermák (2010:252).

¹³ Gramática do Português I (2013:534).

souvětí nazývají **přímo modální**. Čas konjunktivního tvaru je vždy podmíněn časem slovesa ve větě hlavní.

Pokud je sloveso věty hlavní je v **přítomném či budoucím** čase, pak ve větě vedlejší je konjunktiv přítomného času, který vyjadřuje vzhledem k větě hlavní současnost či následnost:

1. přání, vůli, očekávání (tj. slovesa s modálním významem volním);
2. zákaz, žádost, povolení (tj. slovesa direktivní);
3. souhlas, omluvu, návrh, doporučení;
4. nutnost (tj. výrazy a slovesa nutnostní);
5. lítost, zármutek, údiv, překvapení, radost, obavu (tj. slovesa s modálním významem hodnotícím);
6. možnost a nemožnost (tj. výrazy a slovesa s modálním významem možnostním);
7. pochybnost, nejistotu (tj. výrazy s modálním významem dubitativním);
8. pravděpodobnost (tj. výrazy s modálním významem probabilitativním);
9. domněnku názorové sloveso v záporu nebo v otázce.

věta hlavní	věta vedlejší substantivní
PŘÍTOMNÝ ČAS /BUDOUCÍ ČAS IMPERATIV	KONJUNKTIV PŘÍTOMNÉHO ČASU vztah současnosti či následnosti k větě hlavní

1. přání, vůli, očekávání, (modální význam volní či práci):

věta hlavní	věta vedlejší
<i>O Rui quer/deseja</i> „Rui chce/ si přeje,	<i>que a Matilde lhe dê um beijo.</i> aby ho Matylda políbila .“

2. zákaz, žádost, povolení (slovesa s modálním významem žádacím):

věta hlavní	věta vedlejší
<i>O Pedro pede</i> „Petr žádá,	<i>que o diretor o receba.</i> aby ho ředitel přijal .“

3. souhlas, omluvu, návrh, doporučení (slovesa s modálním významem volním vyjadřujícím vůli pojatou subjektivně (doporučovat, navrhopvat):

věta hlavní	věta vedlejší
<i>O Rui sugere/aconselha</i> „Rui navrhuje/doporučuje,	<i>que a Sara vá ao médico.</i> aby si Sára zašla k lékaři.“

4. nutnost, důležitost, potřebu anebo také vhodnost (výrazy a slovesa vyjadřující modální význam volní s významem vůle objektivní):

věta hlavní	věta vedlejší
<i>É necessário/preciso/importante</i> „Je nutné/důležité	<i>que a Matilde vá ao médico.</i> aby si zašla Matylda k lékaři.“

5. lítost, zármutek, údiv, překvapení, radost, obavu (slovesa s modálním významem hodnotícím):

věta hlavní	věta vedlejší
<i>É pena</i> „Je škoda,	<i>que não estejas aqui conosco.</i> že tady nejsi s námi.“

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Agrada-me/É bom</i> „Těší mě/To je dobře,	<i>que estejas aqui conosco.</i> že jsi tady s námi.“

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Receio/admira-me</i> „Obávám se/udivuje mne,	<i>que o banco esteja fechado.</i> že je banka zavřená.“

6. možnost, nemožnost (výrazy a slovesa s modálním významem možnostním - potencionálním):

věta hlavní	věta vedlejší
<i>É possível/impossível</i> „Je možné/není možné,	<i>que não venha.</i> že nepřijde.“

7. pochybnost, nejistota, (výrazy s modálním významem dubitativním):

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Duvido /não é certo/não tenho a certeza</i> „Pochybuji/není jisté/nejsem si jist,	<i>que venha.</i> že přijde.“

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Não é certo/não tenho a certeza</i> „Není jisté/nejsem si jist,	<i>que venha.</i> že přijde.

Výrazy dubitativní povahy vyskytující se v hlavní větě v záporném tvaru nebo v opačném významu: *ser certo* „být jisté“, *ter a certeza* „být si jist“, *não duvidar* „nepochybovat“, *ser evidente* „být jasné“, *ser íngável* „být nepopíratelné“, *não haver dúvida* „nebýt pochyb o čem“, *atd.* vyžadují použití indikativu ve větě vedlejší.

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Não duvido/É certo</i> „Nepochybují/je jisté,	<i>que o banco está aberto.</i> že je banka otevřená.“

8. pravděpodobnost (výrazy s modálním významem probabilitativním)

věta hlavní	věta vedlejší
<i>É provável/improvável</i> „Je (ne)pravděpodobné,	<i>que venha.</i> že přijde.“

9. domněnku názorové sloveso v záporu:

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Não acho</i> „Nemyslím si,	<i>que o banco esteja aberto.</i> že je otevřená banka.“

Konjunktiv se může fakultativně vyskytovat po slovesech *achar, crer, julgar, pensar* v rozvitých ve větě vedlejší, která vystihuje dubitativní povahu děje:

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Penso que</i> „Myslím,	<i>ele esteja com febre</i> že má teplotu.“

6.1.2.4. Typ souvětí nekongruenční (souvětí nepřímá modální)

6.1.2.4.1. Vedlejší věty vztahné

Tento typ použití zahrnuje v sobě mody syntakticky závislé, ale sémanticky nezávislé. Použití modusu ve větě vedlejší tedy nesouvisí s modem věty hlavní tak, jak tomu bylo v předchozím případě. Konjunktiv v nich ale může také sloužit k vyjádření non-reálného významu ve **větech vedlejších vztahných**, kde vyjadřuje otevřenou možnost realizace, přání, vůle, žádané vlastnosti, apod. Často jsou tyto věty vedlejší uvozeny vztahným zájmenem *que, o que, quem, cujo*, ale také neurčitými zájmeny a *alguém, algo, ninguém, nada*, či neurčitými adverbialními zájmeny *onde* a *como*. V češtině se často v překladu těchto vět objevuje podmiňovací způsob.

Použití indikativu či konjunktivu se odvíjí od povahy antecedenta. Ten může být buď reálný (pak je ve větě vedlejší indikativ) nebo non-reálný (pak je ve větě vedlejší konjunktiv). Čas konjunktivu se odvíjí od věty hlavní. Pokud je slovesný výraz v **přítomném či budoucím** čase nebo v **imperativu**, pak ve větě vedlejší se vyskytuje konjunktiv v přítomném čase, který vyjadřuje vzhledem k větě hlavní současnost. Následnost se u adjektivních vět vedlejších s významem non-reálným vyjadřuje konjunktivem futura (viz kapitola 6.6.2.2.).

věta hlavní	věta vedlejší adjektivní
PŘÍTOMNÝ ČAS /BUDOUCÍ ČAS IMPERATIV	KONJUNKTIV PŘÍTOMNÉHO ČASU vztah současnosti k větě hlavní

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Precisamos de uma secretária</i> “Potřebujeme <i>sekretářku</i> ,	<i>que fale bem português.</i> která by mluvila portugalsky.“

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Não está aqui ninguém</i> Není tady <i>nikdo</i> ,	<i>que me responda?</i> kdo by mi odpověděl?

Je nutné však v případě použití určitého členu u podstatného jména ve větě vedlejší použít indikativu. V českém překladu se pak vyskytuje ve větě vedlejší oznamovací způsob.

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Está aqui a senhora</i> Je tady ta paní ,	<i>que fala português?</i> <i>která mluví portugalsky?</i>

6.1.2.4.1. Vedlejší věty adverbialní

Dalším typem vět vedlejších jsou **věty vedlejší okolnostní**. K těmto větám vedlejší patří podle tradičního dělení vedlejší věta okolnostní časová, způsobová, důvodová, účelová, podmínková, přípustková a místní. Moderní klasifikace však počítají s větším počtem adverbialních vět.

V některých případech jsou modální významy v těchto vedlejších větách druhořadé a neodpovídají modálním formám, které tento význam obvykle vyjadřují. Konjunktivní tvar ve vedlejší větě je v přítomném čase v případě, že sloveso věty hlavní je v čase budoucím či přítomném. Může vyjádřit jak vztah následnosti, tak vztah současnosti k větě hlavní.

věta hlavní	věta vedlejší adjektivní
PŘÍTOMNÝ ČAS /BUDOUCÍ ČAS IMPERATIV	KONJUNKTIV PŘÍTOMNÉHO ČASU vztah současnosti či následnosti k větě hlavní

Vedlejší věty adverbialní účelové jsou uvozeny například spojkou *para que*, *a fim de que*, *de modo que* „aby“ a konjunktiv přítomný vyjadřuje děj současný nebo následný k větě hlavní.

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Eu digo isto</i> „Já to říkám proto,	<i>para que o saibas/para que o faças.</i> abys to věděl/ abys to udělal. “

Vedlejší věty adverbialní podmínkové se slovesem v konjunktivu přítomného času jsou uvozeny například spojkou *caso*, *desde que* „jestliže, pokud“, *sem que*, *a menos que*, *a não ser que* „pokud ne, aniž, ledaže“, **nikdy** však **se spojkou se** „jestliže“

Sloveso v konjunktivu přítomného času v těchto větách vyjadřuje současnost nebo následnost potenciálního děje s otevřenou možností realizace. Temporální význam faktibilní podmínky je určen většinou kontextově, často je však také dvouznačný.

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Telefone-te/telefonar-te-ei/vou telefonar-te</i> „Já ti zavolám,	<i>desde que/caso o desejes.</i> pokud/jestliže si to přeješ/budeš přát.“

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Não podes/não poderás ir ao cinema</i> „Nemůžeš/nebudeš moci jít do kina,	<i>sem que pagues a entrada.</i> pokud/jestliže nezaplatíš vstupné.“

Pro vyjádření reálného významu se v těchto větách může použít spojky *se* a sloveso v indikativu:

věta hlavní	věta vedlejší není konjunktiv
<i>Telefone-te/telefonar-te-ei/vou telefonar-te</i> „Zatelefonuji ti,	<i>se o desejas.</i> jestli si to přeješ.“
<i>Podes/ poderás ir ao cinema</i> „Můžeš/budeš moci jít do kina,	<i>se pagas a entrada.</i> jestliže zaplatíš vstupenku.“
<i>Telefona-me</i> „Zatelefonuj mi,	<i>se pretendes falar comigo.</i> jestliže si přeješ se mnou mluvit.“

Konjunktiv přítomného času se nikdy nevyskytuje ve větách vedlejších uvozených spojkou *se*:

věta hlavní	věta vedlejší není konjunktiv
<i>Telefone-te/telefonar-te-ei/vou telefonar-te</i>	<i>*se o desejes.</i>
<i>Não podes/não poderás ir ao cinema</i>	<i>*se não pagues a entrada.</i>
<i>Telefona-me</i>	<i>*se não seja muito tarde.</i>
<i>Ela não te ouve/ouvirá</i>	<i>*se não grites.</i>

Konjunktiv přítomného času se vyskytuje ve **vedlejších větách adverbálních časových** vyjadřujících bezprostřední předčasnot či následnost, které jsou uvozeny například spojkou *antes que* „než, před tím, než“, *até que* „až, dokud“, *logo que* „jakmile“ a *assim que* „jakmile“.

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Como/vou comer um pouco de bolo</i>	<i>antes que acabe.</i>
„Vezmu si kousek koláče	dříve , než se sní.“

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Continuamos/ vamos continuar no trabalho</i>	<i>até que nos dêem</i> novas instruções.
„Budeme pokračovat v práci,	dokud nám nedají nové instrukce.“

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Telefone-te/vou telefonar-te</i>	<i>logo que me despache.</i> “
„Zavolám ti,	jakmile skončím v práci.“

Konjunktiv přítomného času se vyskytuje také ve **větách vedlejších přípustkových**, které vyjadřují podmínku vylučující výsledek děje věty hlavní. V těchto větách dochází k formalizovanému použití konjunktivu, protože ten ne vždy vyjadřuje non-reálnou podmínku, ale také podmínku faktibilní. Věty vedlejší přípustkové jsou pak nejčastěji uvozeny přípustkovými spojkami: *ainda que*, *embora*, *mesmo que*, *se bem que*, *ainda que*, všechny s významem „ačkoliv, přestože, i kdyby“, nebo *nem que* „ani kdyby“.

věta vedlejší	věta hlavní
<i>Mesmo que/emobra/ainda que chova</i>	<i>vamos ao futebol.</i>
„I když prší,	jdeme/půjdeme na fotbal.“

věta vedlejší	věta hlavní
<i>Se bem que ele não saiba línguas</i>	<i>nunca tem problemas quando viaja.</i>
„I když neumí cizí jazyky,	nemá při cestování nikdy problém.“

Určité zvláštnosti vykazuje přípustková spojka **apesar de**, která se však používá výhradně s infinitivním tvarem:

Apesar de o tempo estar bom, fico em casa. „Přestože je hezky, zůstanu doma.“

V některých slovnících a školských učebnicích se sice zmiňuje možnost použití konjunktivu po *apesar de que*, nicméně ve skutečnosti je toto použití velmi sporadické:

somos homens da selva, apesar de que as selvas já nem sequer existem» . . .

Jsme domorodci, přestože pralesy již téměř neexistují...“

Ve větách vedlejších **způsobových** dochází k důslednému rozlišování dvou modotemporálních funkcí indikativu a konjunktivu. Konjunktiv zde slouží pro vyjádření non-reálného významu s otevřenou potenciální možností realizace, indikativ pak má význam reálný a pouze konstatuje daný stav. Způsobové věty vedlejší jsou uvozeny spojkami *de maneira que*, *de forma que*, *de modo que* a v překladu pak mají dva významy: „tak, aby“, nebo „tak, že“. V některých klasifikacích vět vedlejších je spojka *de modo que* spojená s konjunktivem považována za spojku účelovou.

věta hlavní		věta vedlejší + konjunktiv
<i>Ela fala/vai falar/falará em voz alta</i>	de modo que	<i>todos a ouçam bem.</i>
„Ona mluví/bude mluvit nahlas	tak, aby	ji všichni slyšeli.“

věta hlavní		věta vedlejší + indikativ
<i>Ela fala/vai falar/falará em voz alta</i>	de modo que	<i>todos a ouvem/ouvirão bem.</i>
„Ona mluví/bude mluvit nahlas	tak, že	ji všichni slyší/uslyší.“

62. KONJUNKTIV MINULÉHO ČASU

6.2.1. Morfemická struktura

Konjunktiv minulého času („*conjuntivo do pretérito*“) se tvoří z konjunktivu přítomného času slovesa *ter* nebo *haver*¹⁴ a z příčestí minulého významového sloves (viz kapitola: 5.4.1.1., 5.4.1.2., 5.4.1.3.).

TENHA + příčestí	TENHAMOS + příčestí
TENHAS + příčestí	TENHAIS + příčestí
TENHA + příčestí	TENHAM + příčestí

6.2.2. Sémantický rozbor konjunktivu minulého času

Konjunktiv minulého času se vyskytuje ve všech typech modálních vět, kromě typu větně nekongruenčního. Z hlediska vidového se u něj ztrácí rys ateličnosti. Minulý čas složený v konjunktivu vyjadřuje děje dokonavé, které se uskutečnily před dějem věty první, jejíž sloveso je v přítomném nebo budoucím čase nebo v imperativu.

6.2.2.1. Typ větně kongruenční

V typu větně kongruenčním se vyskytuje konjunktiv minulého času v přacích větách uvozených výrazem: *oxalá, talvez*. V tomto případě má konjunktiv význam non-reálný s otevřenou potenciální možností v blízké minulosti.

Oxalá tenha tido essa sorte! „Kéž měl štěstí“,
Deus queira que ela não tenha fugido». “Kéž neutekla.”

Také může mít význam potenciální možnosti v blízké minulosti:

Talvez tenha caído mal „Asi špatně dopadl.“

6.2.2.2. Typ souvětně kongruenční

V typu souvětně kongruenčním (souvětí přímo modální) se konjunktivu minulého času používá pro vyjádření předčasnosti děje věty vedlejší vzhledem k větě hlavní. Zatímco minulý složený čas má v indikativu imperfektní a repetitivní povahu, v konjunktivu vyjadřuje perfektní děj, který časově předchází ději věty hlavní, jejíž sloveso může být v přítomném či budoucím čase, popřípadě v imperativu.

¹⁴ Pomocné sloveso *haver* se vyskytuje v současné portugalštině spíše sporadicky. Bylo obvyklejší v minulém století, především pak v portugalštině brazilské.

věta hlavní	věta vedlejší
PŘÍTOMNÝ ČAS	KONJUNKTIV MINULÉHO ČASU
<i>temporální význam: přítomný</i>	temporální význam: pretéritní vidový význam: perfektní vztah k VH: předčasnost

Nejčastější výskyt konjunktivu minulého času byl zaznamenán tam, kde se v hlavní větě nacházejí výrazy s modálním významem hodnotícím, poetnciálním, dubitativním a probabilitativním:

Avaliativní výrazy ve VH:

věta hlavní	věta vedlejší
<i>É pena/ Lamento/Tenho pena</i> „Je škoda/Je mi líto/ Mrzí mě,	<i>que não tenhas estado aqui conosco.</i> že jsi tady nebyla s námi. “

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Agrada-me/É bom</i> „Těší mě/ To je dobře,	<i>que tenhas feito todos os exames.</i> že jsi složila všechny zkoušky. “

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Receio/Admira-me</i> „Obávám se/Divím se,	<i>que se tenha perdido na cidade</i> že ve městě zabloudil. “

Dubitativní a potencionální výrazy ve VH:

věta hlavní	věta vedlejší
<i>É possível/ É impossível/ Duvido</i> „Je možné/Je nemožné/Pochybuji	<i>que tenha perdido o autocarro.</i> že zmeškal autobus. “

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Não é certo/não tenho a certeza</i> „Není jisté/nejsem si jist,	<i>que tenha passado no exame.</i> že udělal zkoušku. “

Výrazy s modálním významem probabilitativním ve VH:

věta hlavní	věta vedlejší
<i>É provável/improvável</i> „Je pravděpodobné/nepravděpodobné,	<i>que tenha fugido ao estrangeiro.</i> že utekl do zahraničí. “

Výrazy *esperar a pedir desculpa se* ve VH.

věta hlavní	věta vedlejší
<i>O Rui espera</i> „Rui doufá,	<i>que a Matilde já se tenha despachado do trabalho.</i> že Matylda již skončila v práci. “

věta hlavní	věta vedlejší
<i>O Rui pede desculpa à professora</i> „Rui se omluvá paní učitelce,	<i>que não tenha feito os trabalhos de casa.</i> že neudělal domácí úkoly. “

Domněnka či názorové sloveso v záporu v VH.

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Não acho</i> „Nemyslím si,	<i>que o banco tenha estado aberto a essa hora.</i> že v tu dobu byla otevřená banka.“

Modotemporální funkce konjunktivu se může sporadicky vyskytnout i po slovesech *pensar, julgar, crer, achar*. V tom případě konjunktiv vystihuje dubitativní povahu minulého děje: *Penso que ele tenha estado com febre* „Myslím, že měla teplotu.“

6.2.2.2.1. Futurální význam konjunktivu minulého

Slovesa **direktivní** s modálním významem žadacím a některá slovesa **volitivní** s modálním významem volním či přacím, či některé výrazy **nutnostní** v hlavní větě téměř vylučují použití konjunktivu minulého času ve větě vedlejší. Pokud se vyskytuje, pak má kuriozně temporální význam budoucí, odvoditelný však od jednotlivých významů, z něhož se tato konstrukce skládá. V tom případě ale rodilí mluvčí upřednostňují použití konjunktivu přítomného času.

věta hlavní	věta vedlejší
<i>O Rui quer/deseja/pede</i> „Rui chce/ si přeje,/žádá	<i>que a Matilde tenha feito/faça o trabalho até às oito.</i> aby Matylda měla hotovou/udělala tu práci do osmé hodiny.“

Věta hlavní	věta vedlejší
<i>É necessário/preciso/importante</i> „Je nutné/důležité	<i>que tenhas terminado/termines o relatório até às nove horas.</i> abys měl hotovou/dokončil zprávu do devíti hodin.“

6.2.2.3. Typ souvětěně nekongruenční

6.2.2.4.1. Vedlejší věty vztahné

Použití minulého konjunktivu ve **větech vedlejších vztahných**, kde vyjadřuje otevřenou možnost realizace, přání, vůle, žádané vlastnosti, apod. Použití indikativu či konjunktivu se odvíjí od povahy antecedenta. Ten může být buď reálný v minulosti (pak je ve větě vedlejší indikativ) nebo non-reálný v minulosti (pak je ve větě vedlejší konjunktiv). Čas konjunktivu se odvíjí od věty hlavní. Pokud je slovesný výraz v **přítomném či budoucím** čase nebo v **imperativu**, pak ve větě vedlejší se vyskytuje konjunktiv v přítomném čase, který vyjadřuje vzhledem k větě hlavní přecházení.

věta hlavní	věta vedlejší adjektivní
PŘÍTOMNÝ ČAS /BUDOUCÍ ČAS IMPERATIV	KONJUNKTIV MINULÉHO ČASU temporální význam: pretéritní vid: dokonavý vztah k VH: předčasnost

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Estamos à procura de uma pessoa</i> „Hledáme někoho ,	<i>que tenha visto</i> o acidente. kdo viděl tu nehodu?“

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Não está aqui ninguém</i> „Není tady nikdo ,	<i>que tenha estado na conferência?</i> kdo byl na konferenci ?“

V případě reálného referenta se použije u antecedenta určitého členu u podstatného jména a ve větě vedlejší indikativu. V českém překladu se pak vyskytuje ve větě vedlejší oznamovací způsob.

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Está aqui a senhora</i> „Je tady ta paní ,	<i>que queria falar consigo, sr. Pereira.</i> která s vámi chtěla mluvit , pane Pereiro.“

6.2.2.4.2. Vedlejší věty adverbiální

Konjunktiv minulého času ve **větech vedlejších okolnostních** vyjadřuje minulou okolnost, která časově předchází ději věty hlavní, který vyjádřen slovesným výrazem v **přítomném či budoucím** čase, popř. v imperativu.

věta hlavní	věta vedlejší adverbiální
PŘÍTOMNÝ ČAS /BUDOUCÍ ČAS IMPERATIV	KONJUNKTIV MINULÉHO ČASU temporální význam: pretéritní vid: perfektní vztah k VH: předčasnost

Vedlejší věty adverbiální podmínkové mají sloveso v konjunktivním tvaru minulého času v případě, že je jím vyjádřena podmínka splněná či nesplněná v minulosti, která ovlivňuje děj věty hlavní. Nejčastěji jsou tyto věty uvozeny spojkami *caso, desde que, sem que*.

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Eu vou/irei contigo</i> „Já jedu/pojedu s tebou,	<i>caso/desde que já me tenhas pago o bilhete.</i> pokud jsi mi již zaplatil lístek.“

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Não podes dizer se filme é bom ou mau</i> „Nemůžeš/nebudeš moci říct, jestli ten film byl dobrý nebo špatný,	<i>sem que o tenhas visto ainda.</i> pokud jsi ho ještě neviděl.“

Po spojce se „jestliže“ se ve větách příslovečných podmínkových konjunktivu minulého času nepoužívá.

věta hlavní	věta vedlejší není konjunktiv
<i>Eu vou/irei contigo</i>	<i>*se já me tenhas pago o bilhete.</i>
<i>Não podes dizer se filme é bom ou mau</i>	<i>*se não o tenhas visto ainda.</i>
<i>Ele não sabe nada</i>	<i>*se não lhe tenhas dito tudo.</i>
<i>O avó não te ouve/ouvira</i>	<i>*se não lhe tenhas posto o aparelho no ouvido.</i>

Pro vyjádření reálné podmínky uskutečněné v minulosti slouží ve větách uvozených spojkou *se* indikativ:

věta hlavní	věta vedlejší není konjunktiv
<i>Eu vou/irei contigo</i>	<i>se já me pagaste o bilhete.</i>
<i>Não podes dizer se filme é bom ou mau</i>	<i>se não o viste ainda.</i>
<i>Ele não sabe nada</i>	<i>se não lhe disseste tudo.</i>
<i>O avó não te ouve/ouvira</i>	<i>se não lhe puseste o aparelho no ouvido.</i>

Ve větách vedlejších přípustkových dochází stejně jako v přítomném čase (viz kapitola 6.1.2.4.2) k formalizovanému použití konjunktivu minulého času, který vyjadřuje jak přípustku reálnou tak přípustku non-reálnou vylučující uskutečnění děje věty hlavní. Pro připomenutí uvádíme nejčastěji používané přípustkové spojky: *ainda que*, *embora*, *mesmo que*, *se bem que*, *ainda que*, všechny s významem „ačkoliv, přestože, i kdyby“, nebo *nem que* „ani kdyby“.

věta vedlejší	věta hlavní
<i>Mesmo que tenha chovido</i>	<i>vamos treinar o futebol.</i>
<i>„I když přišlo,</i>	<i>jdeme/půjdeme trénovat fotbal.“</i>

věta vedlejší	věta hlavní
<i>Embora tenham ganho muito dinheiro</i>	<i>não posso emprestar-te nada.</i>
<i>„I když jsem vydělal hodně peněz,</i>	<i>nemohu ti žádné půjčit.“</i>

věta vedlejší	věta hlavní
<i>Ainda que o tenha prometido</i>	<i>ela não nos ajuda/não vai ajudar-nos nada.</i>
<i>„I když to slíbila,</i>	<i>nepomáhá/nepomůže nám vůbec.“</i>

věta vedlejší	věta hlavní
<i>Se bem que não tenha aprendido línguas</i>	<i>nunca tem problemas quando viaja.</i>
<i>„I když se nenaučil cizí jazyky,</i>	<i>nemá při cestování nikdy problém.“</i>

6.2.2.4.2.1. Futurální význam konjunktivu minulého

Vedlejší věty adverbiální časové se slovesem v konjunktivním tvaru minulého času mají temporální význam futurální, přičemž vyjadřují děje, které jsou považovány za dokonané v budoucnosti.

věta hlavní	věta vedlejší adverbiální
PŘÍTOMNÝ ČAS /BUDOUCÍ ČAS IMPERATIV	KONJUNKTIV MINULÉHO ČASU temporální význam: budoucí vid: perfektní vztah k VH: následnost

Tomuto významu také odpovídá futurální povaha časových spojek: *antes que* „než, před tím, než“, *até que* „až, dokud“, *logo que* „jakmile“, *assim que* „jakmile“. V tomto případě je však častější použití konjunktivu přítomného času.

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Como/vou comer um pouco de bolo</i>	<i>antes que se tenha acabado/se acabe.</i>
“Vezmu si kousek koláče	dříve, než bude sněžený/se sní.“

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Continuamos/ vamos continuar no trabalho</i>	<i>até que tenham terminado/terminem o novo projecto.</i>
“Budeme pokračovat v práci,	dokud nebudou mít hotový/neukončí nový projekt.“

6.3.KONJUNKTIV IMPERFEKTA

6.3.1.Morfematická struktura

6.3.1.1. Slovesa pravidelná

Konjunktiv imperfekta („*conjuntivo do imperfeito*“) se v portugalštině tvoří z tvaru ve **3. os. množného čísla minulého času jednoduchého** nahrazením jeho koncovek *-aram,- eram, -iram* příslušnými koncovkami pro jednotlivé konjugační třídy uvedenými níže v tabulkách.

U pravidelných sloves je tedy časování následující:

1.konjugační třída

slovesa ukončená na <i>-ar</i> .				
-asse	-ássemos	<i>falar</i> „mluvit“	falasse	falássemos
-asses	-ásseis	<i>fal(aram)</i> „mluvili“	falasses	falásseis
-asse	-assem		falasse	falassem

2.konjugační třída

slovesa ukončená na <i>-er</i> .				
-esse	-êssemos/éssemos	<i>escrever</i> „psát“	escrevesse	escrevêssemos
-esses	-êsseis/ésseis	<i>escrev(eram)</i> „psali“	escrevesseis	escrevêsseis
-esse	-essem		escrevesse	escrevessem

U slovesných tvarů druhé konjugační třídy v 1. a 2. os. sg. a pl. u pravidelných sloves převažuje použití cirkumflexního přízvuku: **comêssemos**, **devêssemos**, u nepravidelných sloves pak dochází k otevření přízvuchné samohlásky a po užití přízvuku ostrého: (**fizêssemos**, **quisêssemos**, **coubêssemos**, **pusêssemos**, **tivêssemos**).

3.konjugační třída

slovesa ukončená na <i>-ir</i> .				
-isse	-íssemos	<i>partir</i> „odejít“	partisse	partíssemos
-isses	-ísseis	<i>part(iram)</i> „odešli“	partisses	partísseis
-isse	-issem		partisse	partissem

6.3.1.2. Slovesa nepravidelná

Slovesa s nepravidelným časem minulým pak ve tvarech konjunktivu imperfekta musí také vycházet z nepravidelného tvaru třetí osoby množného čísla minulého času jednoduchého. Jinak platí stejné pravidlo jako u pravidelných sloves: tedy tvar konjunktivu imperfekta vytvoříme odtržením koncovek Pripomeňme, že jde o následující slovesa: *caber* „vejít se“, *poder* „moci“, *ver* „vidět“, *dar*

„dát“, *estar* „být“, *haver* „být, mít“, *ir* „jít“, *dizer* „říci“, *fazer* „dělat“, *trazer* „přinést“ *querer* „chtít“, *saber* „vědět“, *pôr* „klást, položit“, *ser* „být“, *ter* „mít“, *vir* „přijít“ pak při konjunktivních tvarech.

caber „vejít se“ -► 3.os.pl P.P.S.¹⁵ <u>couberam</u>	
coubesse	coubéssemos
coubesses	coubésseis
coubesse	coubessem

Podobně se časují: *descaber* „být nevhodný“,

poder „moci“ -► 3.os.pl P.P.S. <u>puderam</u>	
pudesse	pudéssemos
pudesses	pudésseis
pudesse	pudessem

ver „vidět“ -► 3.os.pl P.P.S. <u>víram</u>	
visse	víssemos
visses	vísseis
visse	vissem

Připomeňme jen, že slovesa *prover* „vybavit, zásobit“ a *desprover* „zbavit“ jsou v jednoduchém čase minulém oznamovacího způsobu, a tudíž i v konjunktivu imperfekta, pravidelná:

prover „vybavit, zásobit“ -► 3.os.pl P.P.S. <u>proveram</u>	
provesse	provêssemos
provesses	provêsseis
provesse	provessem

desprover „zbavit“ -► 3.os.pl P.P.S. <u>desproveram</u>	
desprovesse	desprovêssemos
desprovesses	desprovêsseis
desprovesse	desprovessem

dar „dár“ -► 3.os.pl P.P.S. <u>deram</u>	
desse	déssemos
desse	désseis
desse	dessem

haver „být“ -► 3.os.pl P.P.S. <u>houveram</u>	
houvesse	houvéssemos
houvesse	houvésseis
houvesse	houvessem

¹⁵ PPS-zkratka pro pretérito perfeito simples (jednoduchý čas minulý).

ir „jít“ a ser „být“ ► 3.os.pl P.P.S. <u>foram</u> (koncovka <i>-oram</i> je nahrazena atypickými koncovkami konjunktivu imperfekta <i>-osse, -osses, -osse, -ôssemos, ôsseis, ossem</i>)	
fosse	fôssemos
fosses	fôsseis
fosse	fossem

estar „být“ - ► 3.os.pl P.P.S. <u>estiveram</u>	
estivesse	estivéssemos
estiveses	estivésseis
estivesse	estivessem

dizer „říci“ - ► 3.os.pl P.P.S. <u>disseram</u>	
dissesse	disséssemos
dissesses	dissésseis
dissesse	dissessem

Stejně se časují v konjunktivu imperfekta take odvozená slovesa: *condizer* (1.os.sg. ► *condisresse*), *contradizer* „protiředit“ (1.os.sg. ► *contradisresse*), *desdizer* „popřít“ (1.os.sg. ► *desdisresse*), *entredizer* „říkat pro sebe“ (1.os.sg. ► *entredisresse*), *maldizer* „proklínat“ (1.os.sg. ► *maldisresse*), *predizer* „předvídat“ (1.os.sg. ► *predisresse*), *redizer* „znovu opakovat“ (1.os.sg. ► *redisresse*).

fazer „dělat“ - ► 3.os.pl P.P.S. <u>fizeram</u>	
fizesse	fizéssemos
fizeses	fizésseis
fizesse	fizessem

Stejně se časují v konjunktivu imperfekta take odvozená slovesa: *desfazer* „rozdělat“ (1.os.sg. ► *desfizesse*), *malfazer* „škodit“ (1.os.sg. ► *malfizesse*), *perfazer* „obnášet“ (1.os.sg. ► *perfizesse*), *refazer* „předělat“ (1.os.sg. ► *refizesse*) a *satisfazer* „vyhovět“ (1.os.sg. ► *satisfizesse*).

trazer „přinést“ - ► 3.os.pl P.P.S. <u>trouzeram</u>	
trouzesse	trouzéssemos
trouzeses	trouzésseis
trouzesse	trouzessem

querer „chtít“ - ► 3.os.pl P.P.S. <u>quiseram</u>	
quisesse	quiséssemos
quisesses	quisésseis
quisesse	quisessem

Sloveso *requerer* „žádat“ je slovesem pravidelným v minulém čase. Proto i jeho konjunktivní tvar bude pravidelný.

requerer „žádat“ -> 3.os.pl P.P.S. <u>requereram</u>	
requeresses	requerêssemos
requeresses	requerêsseis
requeresses	requeressessem

saber „vědět“ -> 3.os.pl P.P.S. <u>souberam</u>	
soubesses	soubêssemos
soubesses	soubêsseis
soubesses	soubessessem

pôr „položít, klást“ -> 3.os.pl P.P.S. <u>puseram</u>	
pusesses	pusêssemos
pusesses	pusêsseis
pusesses	pusessessem

Stejně se časují také slovesa *antepor* „dát přednost“ (1.os.sg. ► *antepusesse*), *apor* „připojit“ (1.os.sg. ► *apusesse*), *decompor* „rozložit“ (1.os.sg. ► *decompusesse*), *expor* „vyložit“ (1.os.sg. ► *expusesse*), *impor* „vnutit“ (1.os.sg. ► *impusesse*), *indispor* „rozčilit“ (1.os.sg. ► *indispusesse*), *opor* „postavit do cesty“ (1.os.sg. ► *opusesse*), *pressupor* „předpokládat“ (1.os.sg. ► *pressupusesse*), *repor* „nahradit“ (1.os.sg. ► *repusesse*), *sobrepor* „položít na sebe“ (1.os.sg. ► *sobrepusesse*), *supor* „předpokládat“ (1.os.sg. ► *supusesse*), *transpor* „překročit“ (1.os.sg. ► *transpusesse*).

ter „mít“ -> 3.os.pl P.P.S. <u>tíveram</u>	
tívesse	tívêssemos
tívesse	tívêsseis
tívesse	tívessem

Stejně se časují také slovesa *abster-se* „zdržet se“ (1.os.sg. ► *abstivesse*), *conter* „obsahovat“ (1.os.sg. ► *contivesse*), *deter* „zadržet“ (1.os.sg. ► *detivesse*), *entreter* „bavit“ (1.os.sg. ► *entretivesse*), *manter* „udržet“ (1.os.sg. ► *mantivesse*), *obter* „získat“ (1.os.sg. ► *obtivesse*), *reter* „zadržet“ (1.os.sg. ► *retivesse*), *suster* „podepřít“ (1.os.sg. ► *sustivesse*).

vir „přijít“ -> 3.os.pl P.P.S. <u>vieram</u>	
viesses	viêssemos
viesses	viêsseis
viesses	viessessem

Stejně se časují také slovesa *advir* „přihodit se“ (1.os.sg. ► *adviesse*), *contravir* „odvětit, porušit“ (1.os.sg. ► *contraviesse*), *intervir* „zasáhnout“ (1.os.sg. ► *interviesse*), *provir* „pocházet“ (1.os.sg. ► *proviesse*).

Pro srovnání uvádíme tvary sloves **ver** a **vir** v konjunktivním tvaru imperfekta.

vir z tvaru vieram (zachováno <i>ie</i>)		ver z tvaru viram (vzoru ouvir - ouvisse)	
viesse	viéssemos	visse	vissemos
viesses	viésseis	viesses	visseis
viesse	viessem	visse	vissem

6.3.2. Sémantický rozbor konjunktivu imperfekta

6.3.2.1 Typ větně kongruenční

Konjunktiv imperfektního času v typu větně kongruenčním se objevuje zejména v přacích a zvolacích větách uvozených výrazy s modálním významem deiziderativním jako: *oxalá, talvez, Deus queira que, tomara, pudera*.

Ve větách přacích, v nichž se používá konjunktivu imperfekta pro vyjádření nesplnitelného přání v přítomnosti, může mít konjunktiv význam eventuální, kdy charakterizuje non-reálný děj jako děj s neudanou možností realizace, to znamená, že perspektiva jeho realizace zůstává v oblasti potenciálnosti, v oblasti představ a pravděpodobnost jeho uskutečnění je téměř nulová, jak dokládají následující příklady:

Os meus pais estão no estrangeiro. Oxalá estivessem cá comigo.
„Rodiče jsou v zahraničí. Kéž by tu byli se mnou.“

Ele não pode vir à festa. Oxalá pudesse vir.
„On nemůže přijít na oslavu. Kéž by mohl přijít“.

Não tenho dinheiro para as férias. Oxalá tivesse.
„Nemám peníze na dovolenou. Kéž bych měl.“

Ve významu non-reálného děje s potencionální otevřenou možností realizace v minulosti se používá tohoto konjunktivu ve spojení s lexikálním prostředkem *talvez* „snad, asi“.

Ele foi trabalhar, talvez, hoje à tarde. = Talvez ele fosse trabalhar hoje à tarde.

6.3.2.3. Typ souvětně kongruenční

Použití souvětně kongruenční se přímo odvíjí od modální a časové povahy slovesa věty hlavní. Konjunktiv imperfekta vyjadřuje děj atelický, který probíhá současně s dějem nebo následně po ději věty hlavní, jejíž sloveso je v některém z minulých časů nebo v podmiňovacím způsobu. Ve **vedlejších větách obsahových** (podmětných a předmětných) má však imperfektum konjunktivu temporální význam minulý :

věta hlavní	věta vedlejší
MINULÝ ČAS /PODMIŇOVACÍ ZPŮSOB	KONJUNKTIV IMPERFEKTA

	<i>temporální význam:</i> minulý
	vztah k VH: současnost, následnost

Konjunktiv imperfekta se ve vedlejší větě vyskytuje ve všech případech, jako jeho prezentní protějšek, tedy je-li ve větě hlavní sloveso (6.1.2.3.) vyjadřující zákaz, žádost, povolení (tj. slovesa direktivní), souhlas, omluvu, návrh, doporučení, nutnost (tj. výrazy a slovesa nutnostní), lítost, zármutek, údiv, překvapení, radost, obavu (tj. slovesa s modálním významem hodnotícím), možnost a nemožnost (tj. výrazy a slovesa s modálním významem možnostním), pochybnost, nejistotu (tj. výrazy s modálním významem dubitativním), pravděpodobnost (tj. výrazy s modálním významem probabilitativním), domněnku názorové sloveso v záporu nebo v otázce, apod. Pro každou situaci uvádíme příklad:

- Ve VH je sloveso s modálním významem volním či přacím:

věta hlavní	věta vedlejší
<i>O Rui queria/desejava</i> „Rui chtěl/ přál si	<i>que a Sara lhe desse um beijo.</i> <i>aby mu Sara dala pusu.“</i>

věta hlavní	věta vedlejší
<i>O Rui esperava</i> „Rui doufal,	<i>que a Diana lhe desse um beijo no dia dos Namorados.</i> <i>že mu Diana dá na Valentýna pusu.“</i>

- Ve VH je sloveso s modálním významem žadacím:

věta hlavní	věta vedlejší
<i>O Pedro pediu</i> „Petr požádal,	<i>que o diretor o recebesse.</i> <i>aby ho ředitel přijal.“</i>

- Ve VH je sloveso s modálním významem volním vyjadřujícím vůli pojatou subjektivně:

věta hlavní	věta vedlejší
<i>O Tiago sugeriu</i> „Tiago navrhl,	<i>que a Joana tirasse uns dias de folga.</i> <i>aby si Joana vzala pár dnů dovolené.“</i>

věta hlavní	věta vedlejší
<i>O César pediu desculpa</i> „César se omluvil paní učitelce,	<i>que não estivesse a prestar atenção.</i> <i>že nedává pozor.“</i>

věta hlavní	věta vedlejší
<i>O médico recomendou</i> „Lékař doporučil,	<i>que a Matilde fosse fazer radiografia.</i> <i>aby šla Matylda na rentgen.“</i>

- Slovesa nutnostní s významem vůle objektivní:

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Era necessário/preciso/importante</i> „Bylo nutné, důležité	<i>que a Matilde fosse ao médico.</i> aby šla Matylda k lékaři.“

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Eu precisava</i> „Potřebovala jsem,	<i>que a Matilde fosse buscar o pão.</i> aby zašla Matylda pro chléb.“

- Slovesa s modálním významem hodnotícím:

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Era pena</i> „Byla škoda,	<i>que não estivesses ali conosco.</i> že jsi tam nebyla s námi.“

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Agradou-me/ Era bom</i> „Měl jsem radost,	<i>que estivesses ali conosco.</i> že jsi tam byl s námi.“

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Receava</i> „Obávala jsem se,	<i>que se perdessem na cidade.</i> že ve městě zabloudí. “

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Admirava-me</i> „ Divil jsem se,	<i>que falasses mal de mim.</i> že o mně špatně mluvíš. “

- Výrazy a slovesa s modálním významem možnostním – potencionálním:

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Era (im) possível</i> „Bylo/Nebylo možné,	<i>que chegasse atrasado.</i> že se opozdí. “

- Výrazy a slovesa s modálním významem dubitativním:

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Duvidava</i> „Pochyboval jsem,	<i>que aceitasse o convite.</i> že přijme pozvání.“

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Não era certo/não tinha a certeza</i> „Nebylo jisté/nebyl jsem si jist,	<i>que viesse.</i> jestli přijde. “

Tyto výrazy vyskytující se v hlavní větě, označují jistotu, jako *ser certo/ ter a certeza* „být si jist“, *não duvidar* „nepochybovat“, *ser evidente* „být jasné“, *ser inegável* „být nepopíratelné“, *não haver dúvida* „nebýt pochyb o čem“ atd. vyžadují použití indikativu ve větě vedlejší.

věta hlavní	věta vedlejší
-------------	----------------------

<i>Não duvidava</i> „Nepochyboval jsem,	<i>que viria</i> že přijde. “
--	---

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Era certo/ tinha a certeza</i> „Bylo jisté/ byl jsem si jist,	<i>que iria conosco ao teatro.</i> že s námi půjde do divadla.“

- Výrazy s modálním významem probabilitativním:

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Era provável/improvável</i> „Bylo (ne) pravděpodobné	<i>que viesse.</i> že přijde. “

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Era provável/improvável</i> „Bylo (ne)pravděpodobné ,	<i>que o banco estivesse aberto.</i> že byla banka otevřená.“

- Sloveso vyjadřující domněnku či názor v záporu:

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Não achava</i> „Nemyslela jsem si	<i>que o banco estivesse aberto.</i> že byla banka otevřená.“

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Não parecia</i> „Nezdálo se,	<i>que estivesse preocupado.</i> že jsi měl starosti.“

6.3.2.4. Typ souvětňě nekongruenční

6.3.2.4.1. Vedlejší věty vztažné

Použití slovesného modusu **ve větách vedlejších vztažných** se odvíjí od povahy antecedenta stejně jako v předchozích kapitolách (6.1.2.4.1. 6.2.2.3.1). Antecedent může být buď reálný (pak je ve větě vedlejší použito indikativu) nebo non-reálný (pak je sloveso věty vedlejší v konjunktivu).

Pokud je sloveso věty hlavní v některém z minulých časů (kromě minulého času složeného) nebo v kondicionálu a propozice vedlejší věty vztažné vyjadřuje současnost či následnost vzhledem k větě hlavní, pak se použije konjunktivu imperfekta.

věta hlavní	věta vedlejší adjektivní
MINULÝ ČAS KONDITIONÁL	KONJUNKTIV IMPERFEKTA temporální význam: pretéritní vid: nedokonavý vztah k VH: současnost/následnost

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Precisávamos de uma secretária</i> „Potřebovali bychom/jsme sekretářku,	<i>que soubesse falar português.</i> která by uměla portugalsky.“

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Não estava ali ninguém</i> „Nebyl tam nikdo ,	<i>que estivesse interessado no assunto.</i> kdo by se o to zajímal. “

V případě reálného referenta se použije u antecedenta určitého členu u podstatného jména a ve větě vedlejší indikativu. V českém překladu se pak vyskytuje ve větě vedlejší oznamovací způsob.

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Estava ali a senhora</i> „Byla tam ta paní ,	<i>que queria falar com o sr. Pereira.</i> která si přála mluvit s panem Pereirou.“

6.3.2.4.2. Vedlejší věty adverbialní

Za stejných podmínek se používá konjunktivu imperfekta ve **větech vedlejších okolnostních**. Ve větech vedlejších se konjunktivu imperfekta používá v případě, že sloveso v hlavní větě je v některém z minulých časů (kromě minulého času složeného), popřípadě v kondicionálu. Vedlejší věta pak vyjadřuje současnost nebo následnost.

věta hlavní	věta vedlejší adjektivní
MINULÝ ČAS KONDICIONAL	KONJUNKTIV IMPERFEKTA temporální význam: pretéritní vid: nedokonavý vztah k VH: současnost/následnost

- Vedlejší věty adverbialní **účelové**:

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Eu disse-te isso/ telefonei-te</i> „Já jsem ti to řekl proto,	<i>para que o soubesses/ para que te pudesses preparar.</i> abys to věděl/ aby ses mohl připravit. “

- Vedlejší věty adverbialní **časové**:

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Decidui afastar-se</i> „Rozhodl se odejít	<i>antes que fosse expulso.</i> dříve, než by ho vypověděli ze země.“

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Continuaram no trabalho</i> „Pokračovali v práci,	<i>até que lhe dessem</i> novas instruções. dokud jim nedaly nové instrukce.“

věta hlavní	věta vedlejší
<i>O novo director aboliu as taxas</i> „Nový ředitel zrušil poplatky,	<i>logo que tomou posse.</i> hned po té, co se ujal funkce.“

- Vedlejší věty **přípustkové**:

věta vedlejší	věta hlavní
<i>Mesmo que chovesse</i>	<i>fomos/iríamos ao futebol.</i>
„I když pršelo,	šli jsme/bychom na fotbal.“

věta vedlejší	věta hlavní
<i>Embora o tempo estivesse bom</i>	<i>ficámos em casa.</i>
„Přestože bylo pěkné počasí,	zůstali jsme doma.“

věta vedlejší	věta hlavní
<i>Ainda que estivesse cansada</i>	<i>ajudou-me no trabalho.</i>
„I když byla unavená,	pomohla mi v práci.“

věta vedlejší	věta hlavní
<i>Se bem que ele não soubesse línguas</i>	<i>nunca tinha problemas quando viajava.</i>
„I když neuměla cizí jazyky,	neměla při cestování nikdy problém.“

- Vedlejší věty **způsobové**:

věta hlavní		věta vedlejší
<i>Ela falava em voz alta</i>	<i>de modo que</i>	<i>todos a ouvíssem bem. (vedlejší účelová)</i>
„Ona mluvila nahlas	tak, aby	ji všichni slyšeli.“

věta hlavní		věta vedlejší
<i>Ela falava em voz alta</i>	<i>de modo que</i>	<i>todos a ouviam bem.</i>
„Ona mluvila nahlas	tak, že	ji všichni dobře slyšeli.“

- Vedlejší věty **podmínkové**: (imperfeketum vyjadřuje podmínku *potenciální eventuální*)

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Telefonava-te/telefonar-te-ia</i>	<i>se/desde que o desejasses.</i>
„Já bych ti zavolal,	kdyby sis to přál. “

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Não poderias/não podias ir ao cinema</i>	<i>sem que pagasses a entrada.</i>
„Nemohl bys jít do kina,	kdybys nezaplatil. “

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Ela não te ouvira/ouvira</i>	<i>a não ser que gritasses.</i>
„Neslyšela by tě	kdybys nekřičel. “

V těchto větách vedlejších hovoříme o konjunktivu potenciálním eventuálním, který vyjadřuje

- a) děj potenciální s neudanou možností realizace v přítomnosti (zůstávající pouze v oblasti představ),
- b) děj s otevřenou možností realizace v budoucnosti
- c) děj nebo podmínku ireálnou či kontrafaktickou:

a) *Se o Zé pudesse ajudar-te, seria ótimo.*
 „Kdyby ti Zé mohl pomoci, bylo by to skvělé.“ (možné)

b) *Se estivesses aqui comigo, estaria feliz.*
 „Kdybys tu byl se mnou, byl bych šťastný.“ (možné, ale téměř nereálné)

c) *Se o Zé fosse teu amigo, terias sido|/|tinhas sido convidado para a festa.*
 „Kdyby byl Zé tvůj přítel, pak bys býval byl pozván na oslavu.“ (nemožné, ireálné)

c) *Se os homens tivessem asas, tudo seria diferente.*
 „Kdyby měl člověk křídla, bylo by vše jiné.“ (kontrafaktické)

- Vedlejší věty **srovnávací**, které vyjadřují srovnání s non-reálným významem.

Ele sobe as árvores como se fosse um macaco. „Leze po stromech jako opice.“
Ela fala francês como se fosse uma francesa. „Ona mluví francouzsky rodilá Francouzka.“
Eles tratam-me como se fosse o filho deles. „Chovají se ke mně, jako kdybych byl jejich syn.“
Ela fala como se entendesse o assunto. „Ona mluví, jako kdyby tomu rozuměla.“

6.4. KONJUNKTIV IMPERFEKTA/PERFEKTA

6.4.1. V typu souvětně kongruenčním

V typu souvětně kongruenčním (souvětí přímo modální), kdy se konjunktivu minulého času používá pro vyjádření předčasnosti děje věty vedlejší vzhledem k větě hlavní, je možné použití konjunktivu imperfekta, který má silnější modální hodnotící a dubitativní či potencionální význam, než konjunktiv minulého času. Toto nahrazení je individuální. Uvádíme jen ty příklady, které byly použity rodilými mluvčími.

věta hlavní	věta vedlejší
PŘÍTOMNÝ ČAS	KONJUNKTIV MINULÉHO ČASU (slabší modální význam) KONJUNKTIV IMPERFEKTA (silnější modální význam) temporální význam: pretéritní vidový význam: perfektní časový vztah k VH: předčasnost

- Výrazy s modálním významem hodnotícím v hlavní větě:

věta hlavní	věta vedlejší
<i>É pena/É bom</i> „Je škoda,	<i>que não tenhas estado/estivesses ali conosco</i> že jsi tam nebyla s námi.“

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Agrada-me</i>	<i>que tenhas estado/estivesses ali conosco.</i>

„Jsem rád,	že jsi tam byl s námi.”
------------	-------------------------

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Receio</i> „Obávám se,	<i>que se tenha perdido/perdessem na cidade.</i> že ve městě zabloudil.“

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Admira-me</i> „Udivuje mne,	<i>que tenha falado/falasse mal de mim.</i> že o mně špatně mluvil.“

- Výrazy a slovesa s modálním významem možnostním – potencionálním v hlavní větě:

věta hlavní	věta vedlejší
<i>É possível</i> „Je možné,	<i>que tenha perdido/perdesse o autocarro.</i> že zmeškal autobus.”

věta hlavní	věta vedlejší
<i>É possível</i> „Je možné,	<i>que tenha ficado/ficasse triste ao saber a notícia.</i> že byl smutný, když se dozvěděl tu zprávu.“

- Výrazy doufat a omluvit se ve VH:

věta hlavní	věta vedlejší
<i>O Rui espera</i> „Rui <i>doufá</i> ,	<i>que a Matilde se tenha despachado/se despachasse do trabalho.</i> že <i>Matylda již skončila v práci.</i> “

věta hlavní	věta vedlejší
<i>O Rui pede desculpa à professora</i> Rui <i>se omluvá</i> paní učitelce,	<i>que não tenha feito/fizesse os trabalhos de casa..</i> že <i>neudělal</i> domácí úkoly.

6.5.KONJUNKTIV PŘEDMINULÉHO ČASU

6.5.1 Morfematická struktura

Konjunktiv předminulého času, („**conjuntivo do pretérito mais-que-perfeito**“) se tvoří z konjunktivu imperfekta sloves *ter* (v v portugalštině brazilské se občas používá také pomocné sloveso *haver*) a z příčestí minulého významového slovesa (viz kapitoly: 5.4.1.1. 5.4.1.2., 5.4.1.3.)

TIVESSE + příčestí	TIVÉSSEMOS + příčestí
TIVESSES + příčestí	TIVÉSSEIS + příčestí
TIVESSE + příčestí	TIVESSEM + příčestí

6.5.2. Sémantický rozbor konjunktivu předminulého času

6.5.2.1. Typ větně nekongruenční

V **typu větně nekongruenčním** je použití výskyt konjunktivu předminulého času spojený s významem určité kritiky, výtky a podobných sdělení, jako je následující případ:

Não posso partir amanhã. Já não há vagas no voo.
„Nemůžu zítra odletět. Už není místo v letadle.“

*Olha, tivesses reservado a tempo.*¹⁶
„měl sis rezervovat letenku včas.“

*Tivesse a ambulância **chegado** mais cedo, ele ainda estaria vivo.*
„Kdyby ambulance přijela dříve, on by byl na živu.“

V tomto případě je možné větu vytvořit i následujícím způsobem:

*Tivesse a ambulância **chegado** mais cedo e ele ainda estaria vivo.* „
Ambulance měla přijet dříve a on by byl ještě na živu.“

6.5.2.2. Typ větně kongruenční

Konjunktiv plus-quam-perfektního času v typu větně kongruenčním se objevuje zejména v přacích a zvolacích větách uvozených výrazy s modálním významem deiziderativním jako: *oxalá*, *talvez*, *Deus queira que*, *tomara*, *pudera*. Má význam ireálného, nesplnitelného přání v minulosti a charakterizuje non-reálný děj jako děj s nemožnou realizací.

Os meus pais foram para o estrangeiro. Oxalá não tivesse ido.
„Rodiče jeli do zahraničí. Kéž by bývali nikam neodjeli.“

¹⁶ Gramática do Português (díl I.) (2013:535).

Ele não podia vir à festa. Oxalá tivesse vindo
 „On nemohl přijít na oslavu. Kéž by býval přišel.“

Não tinha dinheiro para as férias. Oxalá tivesse tido. „
 Neměl jsem peníze na dovolenou. Kéž bych býval měl.“

6.5.2.3. Typ souvětňě kongruenční

Použití předminulého času konjunktivu v souvětňě kongruenčním typu je možné v případě, že sloveso věty hlavní je v některém z časů minulých nebo v podmiňovacím způsobu a děj věty vedlejší je vzhledem k němu předčasný. Vyjadřuje tedy děj vidově dokonavý.

věta hlavní	věta vedlejší KONJUNKTIV plusquamperfekta
MINULÝ ČAS KONDITIONÁL	temporální význam: minulý vztah k VH: předčasnost vidový typ: telický/konkluzivní

Ve **vedlejších větách obsahových** (podmětňých a předmětňých) je tedy použití plus-quam-perfektního času konjunktivu následující v následujících případech:

- Ve VH je sloveso *pedir desculpa* nebo *esperar*:

věta hlavní	věta vedlejší
<i>O Rui pediu desculpa</i> „Rui se omluvil paní učitelce,	<i>que não tivesse prestado atenção na aula anterior.</i> že v předešlé hodině nedával pozor.“

věta hlavní	věta vedlejší
<i>O Rui esperava</i> „Rui doufal,	<i>que a Matilde lhe tivesse comprado o livro.</i> že mu Matylda koupila tu knihu.“

- Ve VH jsou slovesa a slovesné výrazy s modálním významem hodnotícím:

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Agradou-me/Admirou-me</i> „Měl jsem radost/Divil jsem se	<i>que o Tiago tivesse ganho a corrida.</i> že jsi vyhrál běžecký závod.“

- Ve větě hlavní jsou výrazy a slovesa s modálním významem možnostňím – potencionálním:

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Era possível</i> „Bylo možné,	<i>que se tivessem encontrado no dia anterior</i> že se potkali den před tím.“

- Ve větě hlavní jsou výrazy a slovesa s modálním významem dubitativňím:

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Duvidava</i> „Pochyboval jsem,	<i>que tivesse lido todo o livro em tão curto tempo.</i> že přečetl celou tu knihu v tak krátkém čase.“

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Não era certo/não tinha a certeza</i> „Nebylo jisté/nebyl jsem si jist,	<i>que lhe tivesse dito a verdade no dia anterior.</i> jestli mu řekl předchozí den pravdu.“

- Ve větě hlavní jsou výrazy s modálním významem probabilitativním:

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Era provável/improvável</i> „Bylo pravděpodobné/nepravděpodobné,	<i>que lhe tivesse mentido no dia anterior.</i> že mu předchozí den lhali.“

- Ve větě hlavní je sloveso vyjadřující domněnku či názor **v záporu**:

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Não achava</i> Nemyslela jsem si,	<i>que ele ganhasse a corrida.</i> že vyhrál běžecký závod.“

6.5.2.4. Typ souvčetně nekongruenční

6.5.2.4.1. Vedlejší věty vztažné

Konjunktiv plus-quam-perfektního času se vyskytuje, pokud je sloveso věty hlavní v některém z minulých časů (kromě minulého času složeného) nebo v kondicionálu a propozice vedlejší věty vztažné vyjadřuje předčasnost.

věta hlavní	věta vedlejší adjektivní
MINULÝ ČAS KONDITIONÁL	KONJUNKTIV IMPERFEKTA temporální význam: pretéritní vid: dokonavý vztah k VH: předčasnost

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Precisávamos de falar com alguém</i> „Potřebovali jsme mluvit s někým ,	<i>que tivesse visto o acidente..</i> kdo viděl tu nehodu.“

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Não estava ali ninguém</i> „Nebyl tam nikdo ,	<i>que tivesse visto o acidente.</i> kdo by viděl tu nehodu.“

V případě reálného referenta se použije u antecedenta určitého členu u podstatného jména a ve větě vedlejší indikativu. V českém překladu se pak vyskytuje ve větě vedlejší oznamovací způsob.

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Estava ali a senhora</i> „Byla tam ta paní ,	<i>que tinha visto o acidente.</i> která viděla nehodu.“

6.5.2.4.2. Vedlejší věty adverbialní

Konjunktivu plus-quam-perfekta se používá také ve **větech vedlejších okolnostních** a to v případě, že sloveso hlavní věty je v některém z minulých časů (kromě minulého času složeného), popřípadě v kondicionálu. Vedlejší věta pak vyjadřuje předčasnost, kterou mohou významově vyjadřovat jen přípustkové věty vedlejší. V

věta hlavní	věta vedlejší adjektivní
MINULÝ ČAS KONDICIONÁL	KONJUNKTIV IMPERFEKTA temporální význam: pretéritní vid: nedokonavý vztah k VH: předčasnost

- Vedlejší věty přípustkové

věta vedlejší	věta hlavní
<i>Mesmo que tivesse chovido</i> „I když přšelo (i když bylo napršeno),	<i>fomos/iríamos jogar futebol.</i> šli jsme na fotbal.“

věta vedlejší	věta hlavní
<i>Ainda que tivesse sido operada</i> „I když byla po operaci,	<i>ajudou-me no trabalho.</i> pomohla mi v práci.“

- Vedlejší věty adverbialní **podmínkové** mají sloveso v konjunktivu plusquamperfektu v případě, že sloveso věty hlavní je ve složeném nebo jednoduchém kondicionálu nebo ve složeném plusquamperfektu indikativu. V tom případě vyjadřují modální význam kontrafaktický. Všechny podmínkové spojky, včetně spojky *se*, se mohou pojít s konjunktivem plusquamperfekta.

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Ter-te-ia telefonado/tinha-te telefonado</i> Já bych ti býval zavolal,	<i>se o tivesses desejado.</i> kdyby sis to býval přál .

6.5.2.4.3. Futurální význam konjunktivu předminulého času

Vedlejší věty adverbialní **časové** se slovesem v konjunktivním tvaru minulého času mají temporální význam futurální, což vyplývá také z futurální povahy časových spojek: *antes que* „než, před tím, než“, *até que* „až, dokud“, *logo que* „jakmile“, *assim que* „jakmile“. V těchto případech je použití tohoto času fakultativní, přičemž častěji se používá konjunktivu imperfekta. S takovým výskytem futurálního konjunktivu předminulého času se lze setkat prakticky ve následujících typech vět vedlejších:

- Ve VH je výraz s modálním významem volním či přacím:

věta hlavní	věta vedlejší
<i>O Rui queria/desejava</i> „Rui chtěl/ přál si,	<i>que a Matilde lhe tivesse preparado a comida.</i> aby Matylda měla připravený oběd.“

- Ve VH je výraz s modálním významem žádacím:

věta hlavní	věta vedlejší
<i>O director pedi</i> „Petr požádal	<i>que o Pedro tivesse terminado o relatório até às nove.</i> aby měl Petr hotovou zprávu do devíti hodin.“

- Ve VH je výraz či sloveso s modálním významem volným subjektivním či objektivním:

věta hlavní	věta vedlejší
<i>O Rui sugeriu/era preciso</i> „Rui navrhl/Bylo potřeba	<i>que a Matilde tivesse embrulhado a prenda antes de a mãe chegar.</i> aby měla Matylda zabalený dárek před tím, než přijde matka.“

- adverbialní věty vedlejší:

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Continuámos no trabalho</i> Pokračovali jsme v práci,	<i>até que tivesse terminado/terminassem o novo projecto.</i> dokud nebyl hotový/neukončili nový projekt.

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Esperava</i> Doufal jsem,	<i>que se tivesse arranjado/arranjassem até às dez.</i> že budou připraveni/se připraví do desáté hodiny.

6.6.KONJUNKTIV BUDOUCÍHO ČASU

6.6.1.Morfemická struktura

6.6.1.1.Slovesa pravidelná

Konjunktiv budoucího čas („*conjuntivo do futuro*“), se tvoří z tvaru 3. osoby minulého času jednoduchého a to nahrazením *-aram, -eram, -iram* koncovkami uvedenými níže v tabulkách, které zachovávají v každé konjugační třídě svou tématickou samohlásku.

1.konjugační třída

slovesa ukončená na <i>-ar</i> .				
-ar	-armos	<i>falar</i> „mluvit“	falar	falarmos
-ares	-ardes		falares	falardes
-ar	-arem		falar	falarem

2.konjugační třída

slovesa ukončená na <i>-er</i> .				
-er	-ermos	<i>escrever</i> „psát“	escrever	escrevermos
-eres	-erdes		escreveres	escreverdes
-er	-erem		escrever	escreverem

3.konjugační třída

slovesa ukončená na <i>-ir</i> .				
-ir	-irmos	<i>partir</i> „odejít“	partir	partirmos
-ires	-irdes		partires	partirdes
-ir	-irem		partir	partirem

6.6.1.2. Slovesa nepravidelná

Ke slovesům s nepravidelným konjunktivem futura patří všechna slovesa, která jsou nepravidelná v čase minulém. Jejich koncovky ve 3.os.pl. jsou nahrazeny koncovkami uvedenými výše v tabulkách pro jednotlivé konjugační třídy. Nepravidelnost v minulém čase pak vykazují slovesa: *caber* „vejít se“, *poder* „moci“, *ver* „vidět“, *dar* „dát“, *estar* „být“, *haver* „být“, *ir* „jít“, *dizer* „říci“, *fazer* „dělat“, *trazer* „přinést“, *querer* „chtít“, *saber* „vědět“, *pôr* „klást, položit“, *ser* „být“, *ter* „mít“, *vir* „přijít“.

caber „vejít se“ -► 3.os.pl. minulého času jednoduchého <u>couberam</u> (koncovku <u>-eram</u> nahradíme koncovkami konjunktivu budoucího času <u>druhé konjugační třídy</u>)	
couber	coubermos
couberes	couberdes
couber	couberem

Stejně se časuje také sloveso *descaber* „být nevhodný“ (1.os.sg. ► *descouber*).

poder „moci“ -► 3.os.pl. minulého času jednoduchého <u>puderam</u> (koncovku <u>-eram</u> nahradíme koncovkami konjunktivu budoucího času <u>druhé konjugační třídy</u>)	
puder	pudermos
puderres	puderdes
puder	puderem

ver „vidět“ -► 3.os.pl. minulého času jednoduchého <u>viram</u> (odthrňeme <u>-iram</u> a nahradíme koncovkami konjunktivu budoucího času <u>třetí konjugační třídy</u>)	
vir	virmos
viress	virdes
vir	viirem

Stejně se časují také slovesa: *antever* „předvídat“ (1.os.sg. ► *antevir*). , *entrever* „zahlédnout“ (1.os.sg. ► *entrevir*), *rever* „znovu vidět“ (1.os.sg. ► *revir*).

Připomeňme jen, že u sloves *prover* „vybavit, zásobit“ a *desprover* „zbavit“ jsou slovesa pravidelná v čase minulém. Jejich konjunktivní tvary tedy budou:

prover „vybavit, zásobit“ -► 3.os.pl. minulého času jednoduchého <u>proveram</u> (koncovku <u>-eram</u> nahradíme koncovkami konjunktivu budoucího času <u>druhé konjugační třídy</u>)	
prover	provermos
proveres	proverdes
prover	proverem

desprover „zbavit“ -► 3.os.pl. minulého času jednoduchého <u>desproveram</u> (odthrňeme <u>-eram</u> a nahradíme koncovkami konjunktivu budoucího času <u>druhé konjugační třídy</u>)	
desprover	desprovermos
desproveres	desproverdes
desprover	desproverem

dar „dár“ -► 3.os.pl. minulého času jednoduchého <u>deram</u> (koncovku <u>-eram</u> nahradíme koncovkami konjunktivu budoucího času <u>druhé konjugační třídy</u>)	
der	dermos
deres	derdes
der	derem

haver „být“ -► 3.os.pl. minulého času jednoduchého <u>houveram</u> (koncovku <u>-eram</u> nahradíme koncovkami konjunktivu budoucího času <u>druhé konjugační třídy</u>)	
houver	houvermos
houveres	houverdes

houver	houverem
---------------	-----------------

ir „jít“ a ser „být“ ► *3.os.pl. minulého času jednoduchého foram (koncovku -oram nahradíme koncovkami konjunktivu budoucího času.*

for	formos
fores	fordes
for	forem

estar „být“ - ► *3.os.pl. minulého času jednoduchého estiveram (koncovku -eram nahradíme koncovkami konjunktivu budoucího času druhé konjugační třídy)*

estiver	estivermos
estiveres	estiverdes
estiver	estiverem

dizer „říci“ - ► *3.os.pl. minulého času jednoduchého disseram (koncovku -eram nahradíme koncovkami konjunktivu budoucího času druhé konjugační třídy)*

disser	dissermos
disseres	disserdes
disser	disserem

Stejně se časují v konjunktivu budoucího času také slovesa *condizer* „být v souladu“ (1.os.sg. ► *condisser*), *contradizer* „protiřečit“ (1.os.sg. ► *contradisser*), *desdizer* „popřít“ (1.os.sg. ► *desdisser*), *entredizer* „říkat pro sebe“ (1.os.sg. ► *entredisser*), *maldizer* „proklínat“ (1.os.sg. ► *maldisser*), *predizer* „předvídat“ (1.os.sg. ► *predisser*), *redizer* „znovu opakovat“ (1.os.sg. ► *redisser*).

fazer „dělat“ - ► *3.os.pl. minulého času jednoduchého fizeram (koncovku -eram nahradíme koncovkami konjunktivu budoucího času druhé konjugační třídy)*

fizer	fizermos
fizeres	fizerdes
fizer	fizerem

Stejně tvary budou mít také odvozená slovesa *desfazer* „rozdělat“ (1.os.sg. ► *desfizer*), *malfazer* „škodit“ (1.os.sg. ► *malfizer*), *perfazer* „obnášet“ (1.os.sg. ► *perfizer*), *refazer* „předělat“ (1.os.sg. ► *refizer*), *satisfazer* „vyhovět“ (1.os.sg. ► *satisfizer*).

trazer „přinést“ - ► *3.os.pl. minulého času jednoduchého trouixeram (koncovku -eram nahradíme koncovkami konjunktivu budoucího času druhé konjugační třídy)*

trouixer	trouixermos
trouixeres	trouixerdes
trouixer	trouixerem

querer „chtít“ - ► *3.os.pl. minulého času jednoduchého quiseram (koncovku -eram nahradíme koncovkami konjunktivu budoucího času druhé konjugační třídy)*

quiser	quisermos
quiseres	quiserdes
quiser	quiserem

Sloveso *requerer* „žádat“ je slovesem pravidelným v minulém čase. Proto i jeho konjunktivní tvar bude pravidelný.

requerer „žádat“ -► 3.os.pl. minulého času jednoduchého <i>requereram</i> (koncovku <u><i>-eram</i></u> nahradíme koncovkami konjunktivu budoucího času <i>druhé konjugační třídy</i>)	
requerer	requerermos
requereres	requererdes
requerer	requererem

saber „vědět“ -► 3.os.pl. minulého času jednoduchého <i>souberam</i> (koncovku <u><i>-eram</i></u> nahradíme koncovkami konjunktivu budoucího času <i>druhé konjugační třídy</i>)	
souber	soubermos
souberes	souberdes
souber	souberem

pôr „položít, klást“ -► 3.os.pl. minulého času jednoduchého <i>puseram</i> (koncovku <u><i>-eram</i></u> nahradíme koncovkami konjunktivu budoucího času <i>druhé konjugační třídy</i>)	
puser	pusermos
puseres	puserdes
puser	puserem

Stejně se časují také slovesa *antepor* „dát přednost“ (1.os.sg. ► *antepuser*), *apor* „připojit“ (1.os.sg. ► *opuser*), *decompor* „rozložit“ (1.os.sg. ► *decompuser*), *expor* „vyložit“ (1.os.sg. ► *expuser*), *impor* „vnutit“ (1.os.sg. ► *impuser*), *indispor* „rozčilit“ (1.os.sg. ► *indispuser*), *opor* „postavit do cesty“ (1.os.sg. ► *opuser*), *pressupor* „předpokládat“ (1.os.sg. ► *pressupuser*), *repor* „nahradit“ (1.os.sg. ► *repuser*), *supor* „předpokládat“ (1.os.sg. ► *supuser*), *transpor* „překročit“ (1.os.sg. ► *transpuser*).

ter „mít“ -► 3.os.pl. minulého času jednoduchého <i>tiveram</i> (koncovku <u><i>-eram</i></u> nahradíme koncovkami konjunktivu impe budoucího času rfeakta <i>druhé konjugační třídy</i>)	
tiver	tivermos
tiveres	tiverdes
tiver	tiverem

Stejně se časují slovesa odvozená *abster-se* „zdržet se“ (1.os.sg. ► *abstiver*), *conter* „obsahovat“ (1.os.sg. ► *contiver*), *deter* „zadržet“ (1.os.sg. ► *detiver*), *entreter* „bavit“ (1.os.sg. ► *entretiver*), *manter* „udržet“ (1.os.sg. ► *mantiver*), *obter* „získat“ (1.os.sg. ► *obtiver*), *reter* „zadržet“ (1.os.sg. ► *retiver*), *suster* „podepřít“ (1.os.sg. ► *sustiver*).

vir „přijít“ -► 3.os.pl. minulého času jednoduchého <i>vieram</i> (koncovku <u><i>-eram</i></u> nahradíme koncovkami konjunktivu budoucího času <i>druhé konjugační třídy</i>)	
vier	viermos
vieres	vierdes
vier	vierem

Stejné tvary konjunktivu futura mají také slovesa odvozená *advir* „přihodit se“ (1.os.sg. ► *advier*), *contravir* „odvětit, porušit“ (1.os.sg. ► *contravier*), *intervir* „zasáhnout“ (1.os.sg. ► *intervier*), *provir* „pocházet“ (1.os.sg. ► *provier*).

Pozor: Jak již bylo řečeno, velmi často dochází k záměně tvarů sloves **ver** a **vir** v minulém čas jednoduchém, a tudíž i v konjunktivním tvaru budoucího času.

vir z tvaru vieram (zachováno ie)		ver z tvaru viram (podle vzoru ouvir - ouviram)	
vier	viermos	vir	virmos
vieres	vierdes	vires	virdes
vier	vierem	vir	virem

6.6.2. Sémantický rozbor konjunktivu budoucího

Sémantický rozbor konjunktivu futura a popis jeho použití

V typu větě kongruenčním a nekongruenčním se slovesa ve tvaru konjunktivu futura nevyskytují. Dokonce ani v typu souvětě kongruenčním není možné jeho použití. Použití konjunktivu budoucího času je typické pro souvětí nepřímě modální.

6.6.2.2. Typ souvětě nekongruenční

6.6.2.2.1. Vedlejší věty vztažné

Typ souvětě nekongruenční (souvětí nepřímě modální)

Sloveso ve tvaru konjunktivu futura se vyskytuje ve větách **vedlejších vztažných** s otevřenou možností existence takového referenta, který bude splňovat žádané vlastnosti v budoucnosti. Vzhledem k větě hlavní, jejíž sloveso je v přítomném nebo budoucím čase, popř. v rozkazovacím způsobu, vyjadřuje konjunktiv futura časovou následnost.

Na rozdíl od předchozích případů, kde byl antecedent neurčitý použit s neurčitým členem nespécifickým (*um*), je v případě zdejšího antecedent použit se členem určitým atributivním, který vyjadřuje možnou existenci referenta v budoucnosti, který bude teprve odpovídat propozici věty vedlejší. Ta je vyjádřena budoucím časem konjunktivu.

věta hlavní	věta vedlejší KONJUNKTIV futura
PŘÍTOMNÝ/BUDOUCÍ ČAS	temporální význam: BUDOUCÍ
IMPERATIV	vztah k VH: následnost
	vidový typ: atelický

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Compra o perfume</i> „Kup si ten parfém,	<i>que quiseres.</i> který budeš chtít. “

Věty vedlejší vztahné, které rozvíjejí podměť věty hlavní a v nichž je použito konjunktivu futura, jsou vloženy do věty hlavní:

věta hlavní (podměť)	věta vedlejší	věta hlavní (přísudek)
<i>As pessoas</i> „Ti pacienti,	<i>que tiverem gripe</i> kterí budou mít chřipku,	<i>são atendidas amanhã.</i> budou vyšetřeni ráno.“

věta hlavní (podměť)	věta vedlejší	věta hlavní (přísudek)
<i>As pessoas</i> „Ti,	<i>que virem o filme</i> kterí uvidí ten film,	<i>vão ficar entusiasmadas.</i> budou nadšení.“

V případě reálného referenta se použije u antecedenta určitého členu v identifikačním významu a indikativu ve větě vedlejší vztahné.

věta hlavní (podměť)	věta vedlejší	věta hlavní (přísudek)
<i>As pessoas</i> „Ti,	<i>que viram o filme</i> kterí viděli ten film,	<i>ficaram entusiasmadas.</i> byli nadšení.“

věta hlavní (podměť)	věta vedlejší	věta hlavní (přísudek)
<i>As pessoas</i> „Ti pacienti,	<i>que tinham gripe</i> kterí měli chřipku,	<i>foram atendidas amanhã</i> byli vyšetřeni ráno.“

6.6.2.2. Vedlejší věty adverbialní

Sloveso ve tvaru konjunktivu futura se vyskytuje také ve větách **vedlejších okolnostních**, a to **podmínkových** a **časových**, kde vyjadřuje následnost ve vztahu k větě hlavní, která musí mít sloveso v přítomném, budoucím nebo minulém složeném čase.

Ve větách adverbialních **podmínkových** se vyskytuje sloveso v konjunktivním tvaru budoucího času, pokud vykazuje modální význam potenciální faktibilní s otevřenou možností realizace v budoucnosti (kontextově také v přítomnosti). Konjunktiv budoucího času se může pojit s podmínkovými spojkami: *caso* „jestliže, pokud“ a *se* „jestliže“. Použití konjunktivu s jinými podmínkovými spojkami má svá omezení. Temporální význam konjunktivu budoucího času je určen většinou kontextově, často je však také dvouznačný. Někdy vyjadřuje děj současný s dějem věty hlavní, jindy zase děj následný. V případě, že konjunktiv budoucího času vyjadřuje vztah současný k větě hlavní, je nahraditelný konjunktivem času přítomného (pokud je věta vedlejší uvozená spojkou *caso*.)

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Telefonar-te-ei/vou telefonar-te/telefono-te</i> „Já ti zavolám,	<i>se quiseres.</i> pokud budeš chtít. “

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Não poderás ir ao cinema</i> „Nemůžeš/nebudeš moci jít do kina,	<i>caso não pagares a entrada.</i> pokud nezaplatíš lístek. “

Vedlejší věty adverbialní **časové** s temporálním významem budoucím a vztahem následnosti k větě hlavní mají také sloveso v konjunktivu budoucího času. Nejčastěji jsou tyto věty uvozeny spojkou: *logo que* „jakmile“, *assim que* „jakmile“, *quando* „když“, *enquanto* „zatímco“, *sempre que* „vždy, když“. Použití s jinými spojkami je atypické.

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Telefona-me</i>	<i>quando quiseres.</i>
„Zatelefonuj mi	až budeš chtít.“

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Vamos sair</i>	<i>logo que terminar a reunião.</i>
„Odejďme,	hned jak skončí schůze.“

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Vamos visitar-te</i>	<i>logo que pudermos.</i>
„Navštívíme tě,	jakmile budeme moci.“

věta hlavní	věta vedlejší
<i>O Rui não pode ir à escola</i>	<i>enquanto estiver doente.</i>
„Rui nemůže jít do školy	dokud bude nemocen.“

Konjunktiv budoucího času se používá také ve větách **vedlejších měrových**, které jsou uvozeny spojkovým spojením *quanto mais* „čím více“, *quanto menos* „čím méně“. Konjunktiv budoucího času má zde temporální význam budoucí a modální význam faktibilní s možnou realizací v blízké i vzdálené budoucnosti.

věta vedlejší (konjunktiv futura)	věta hlavní (indikativ)
<i>Quanto mais depressa formos,</i> „Čím rychleji půjdeme,	<i>mais cedo chegaremos ao restaurante</i> tím dříve přijdeme do restaurace.“
<i>Quanto menos barulho fizermos,</i> „Čím méně hluku budeme dělat,	<i>menos possibilidades temos de ser apanhados.</i> tím menší je možnost, že nás chytí.

Tyto věty vedlejší jsou obdobou podmínkových vět s podmínkou reálnou faktibilní a otevřenou možností realizace v budoucnosti:

věta vedlejší (konjunktiv futura)	věta hlavní (indikativ)
<i>Quanto mais depressa formos,</i> <i>Se formos mais depressa</i>	<i>mais cedo chegaremos ao restaurante</i> <i>chegaremos mais cedo ao restaurante</i>
<i>Quanto menos barulho fizermos,</i> <i>Se não fizermos barulho</i>	<i>menos possibilidades temos de ser apanhados.</i> <i>haverá menor possibilide de de sermos apanhados.</i>

6.7.KONJUNKTIV BUDOUCÍHO ČASU SLOŽENÉHO

6.7.1.Morfemická struktura

Konjunktiv předminulého času („*conjuntivo do futuro composto*“) se tvoří z konjunktivu budoucího času sloves *ter* (v archaické portugalštině a v portugalštině brazilské se občas používá také pomocné sloveso *haver*) a z příčestí minulého významového slovesa (viz kapitola: 5.4.1.1., 5.4.1.2., 5.4.1.3.)

TIVER + příčestí	TIVERMOS + příčestí
TIVERES + příčestí	TIVERDES + příčestí
TIVER + příčestí	TIVEREM + příčestí

6.7.2.Sémantický rozbor konjunktivu přítomného času

V typu větně kongruenčním a nekongruenčním se sloveso v konjunktivu budoucího času složeného nevyskytuje. Ani v typu souvětňe kongruenčním není možné jeho použití. Použití konjunktivu budoucího času složeného je typické pro souvětí nepřímě modální.

6.7.2.4.Typ souvětňe nekongruenční

6.7.2.4.1. Vedlejší věty vztahné

Sloveso ve tvaru konjunktivu složeného futura se sporadicky může vyskytnout **ve větách vedlejších vztahných** s otevřenou možností existence takového referenta, který bude splňovat žádané vlastnosti v budoucnosti. Vzhledem k větě hlavní, jejíž sloveso je v přítomném nebo budoucím čase, popř. v rozkazovacím způsobu, vyjadřuje konjunktiv futura časovou následnost.

Na rozdíl od předchozích případů, kde byl antecedent neurčitě použit s neurčitě členem nespecifickém (*um*), je v případě zdejšího antecedent použit se členem určitěm atributivním, který vyjadřuje možnou existenci referenta v budoucnosti, který bude teprve odpovídat propozici věty vedlejší. Ta je vyjádřena budoucím časem konjunktivu.

věta hlavní	věta vedlejší KONJUNKTIV futura
PŘÍTOMNÝ/BUDOUCÍ ČAS IMPERATIV	temporální význam: BUDOUCÍ vztah k VH: následnost vidový typ: telický

Věty vedlejší vztahné, které rozvíjejí podmět věty hlavní a v nichž je použito konjunktivu futura, jsou vloženy do věty hlavní:

věta hlavní (podmět)	věta vedlejší	věta hlavní (přísudek)
<i>Os alunos</i> „ Ti studenti,	<i>que tiverem lido o romance</i> kteří budou mít přečtený ten román,	<i>vão escrever um ensaio sobre ele.</i> o něm napíše esej.“

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Há que cumprir as regras</i>	<i>que tiverem sido estabelecidas para o sector financeiro .</i>

„Je nutné dodržovat řád,	který bude ustanoven pro finanční sektor.“
--------------------------	--

V případě reálného referenta se použije u antecedenta určitého členu v identifikačním významu a indikativu ve větě vedlejší vztahné.

věta hlavní (podmět)	věta vedlejší	věta hlavní (přísudek)
<i>Os alunos</i> „Ti studenti,	<i>que tinham lido o romance</i> kterí si přečetli ten román,	<i>escreveram um ensaio sobre ele.</i> o něm napsali esej.“

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Há que cumprir as regras</i> „Je nutné dodržovat řád,	<i>que tinham sido estabelecidas para o sector financeiro .</i> který byl stanoven pro finanční sektor.“

6.7.2.4.2. Vedlejší věty adverbialní

Za stejných podmínek se používá konjunktivu imperfekta v některých větách **vedlejších okolnostních, a to podmínkových a časových**, kde vyjadřuje následnost ve vztahu k větě hlavní, která musí mít sloveso v přítomném, budoucím nebo minulém složeném čase.

Ve větách adverbialních **podmínkových** mají sloveso v konjunktivním tvaru budoucího času temporální význam budoucí (popřípadě přítomný) a modální význam potenciální faktibilní s otevřenou možností realizace v budoucnosti (popřípadě v přítomnosti) s předpokladem telické povahy děje, tedy ukončeného děje budoucího před dějem budoucím ve větě hlavní.

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Pagar-te-ei/vou pagar-te/pago-te</i> „Já ti zavolám ,	<i>se tiveres terminado todo o trabalho .</i> pokud budeš mít hotovou celou práci.“

věta hlavní	věta vedlejší
<i>Não poderás ir ao cinema</i> „ Nemůžeš/nebudeš moci jít do kina,	<i>caso não tiveres pago a entrada.</i> pokud nebudeš mít zaplacený lístek.“

Vedlejší věty adverbialní **časové** s temporálním významem budoucím a vztahem následnosti k větě hlavní mají také sloveso v konjunktivu budoucího času. Nejčastěji jsou tyto věty uvozeny spojkou: *até que* „až, dokud“, *logo que* „jakmile“, *assim que* „jakmile“, *quando* „když“, *enquanto* „zatímco“, *sempre que* „vždy, když“. Použití s jinými spojkami je atypické.

věta hlavní	věta vedlejší
<i>A lista dos candidatos será publicacda</i> Seznam kandidátů bude uveřejněn	<i>quando tivermos visto todos os curriculares.</i> až budeme mít pročteny všechny životopisy.

věta hlavní	věta vedlejší
<i>As greves continuarão/continuum</i> Stávka bude pokračovat	<i>enquanto a administração não tiver dado resposta à proposta do sindicato.</i> dokud úřad nebude mít odpověď na návrh syndikátu.

6.8. SOUSLEDNOST ČASOVÁ

Jak bylo zmíněno v kapitolách věnovaných sémantickým rozborům jednotlivých konjunktivních tvarů, lze vysledovat v souvětích tři typy časové souslednosti vyjadřující vztah mezi větou hlavní a vedlejší: současnost, následnost a předčasnost. Jde o tři roviny, které jsou v rámci **časové souslednosti** vyjádřeny různě v jednotlivých souvětích. Například v souvětích přímo modálních nelze explicitně vyjádřit vztah následnosti věty vedlejší, zatímco v souvětích nepřímě modálních lze tento vztah vyjádřit pomocí konjunktivu futura. V souvětích s vedlejší větou podmínkovou jsou kompatibilní vždy v každém souvětí jen některé slovesné časy a způsobů.

V následujících tabulkách uvádíme časy a způsoby, které jsou kompatibilní v jednom souvětí v závislosti na časovém vztahu mezi větou vedlejší a hlavní a v závislosti na času věty hlavní.

Přímo modální souvětí:

věta hlavní	věta vedlejší - konjunktiv	
indikativ čas: přítomný/budoucí/složený minulý čas imperativ	následnost	konjunktiv přítomného času
	současnost	
	předčasnost	konjunktiv minulého času konjunktiv imperfekta
čas: všechny minulé časy \ (kromě jednoduchého minulého) kondicionál	následnost	
	současnost	konjunktiv imperfekta
	předčasnost	konjunktiv plus-quam-perfekta

Paradigma:

věta hlavní	věta vedlejší - konjunktiv	
É possível que	následnost	o banco esteja aberto.
	současnost	
	předčasnost	o banco tenha estado aberto. o banco estivesse aberto.
Era possível que	následnost	
	současnost	o banco estivesse aberto.
	předčasnost	o banco tivesse estado aberto.

Nepřímo modální souvětí (vedlejší věty vztahné)

věta hlavní	věta vedlejší - konjunktiv	
indikativ čas: přítomný/budoucí/složený minulý čas imperativ	následnost	konjunktiv budoucího času
	současnost	konjunktiv přítomného času
	předčasnost	konjunktiv minulého času konjunktiv imperfekta
čas: všechny minulé časy \ (kromě jednoduchého minulého) kondicionál	následnost	
	současnost	konjunktiv imperfekta
	předčasnost	konjunktiv plus-quam-perfekta

Paradigma:

věta hlavní	věta vedlejší - konjunktiv	
<i>Compra o perfume</i>		<i>quiseres.</i>

<i>Procuramos uma secretária</i>	<i>que</i>	<i>fale português.</i>
<i>Precisamos de falar com alguém</i>		<i>tenha visto/visse o acidente.</i>
věta hlavní	věta vedlejší - konjunktiv	
<i>Procurámos uma secretária</i>	<i>que</i>	<i>falasse português.</i>
<i>Precisámos de falar com alguém</i>		<i>tivesse visto o acidente.</i>

Nepřímá modální souvětí (vedlejší věty adverbialní)

věta hlavní –indikativ (imperativ)	věta vedlejší - konjunktiv	
čas: přítomný/budoucí/složený minulý čas imperativ	následnost	konjunktiv budoucího času
	současnost	konjunktiv přítomného času
	předčasnost	konjunktiv minulého času konjunktiv imperfekta
čas: všechny minulé časy (kromě jednoduchého minulého) kondicionál	následnost	konjunktiv imperfekta
	současnost	
	předčasnost	konjunktiv plus-quam-perfekta

Paradigma:

věta hlavní	věta vedlejší - konjunktiv
<i>Vou-te telefonar</i>	<i>quando puder.</i>
<i>Vamos jogar futebol</i>	<i>embora esteja a chover.</i>
<i>A Ana vai ajudar-me</i>	<i>mesmo que não lho tenha pedido.</i>
věta hlavní	věta vedlejší - konjunktiv
<i>Tinha que telefonar-lhe</i>	<i>antes que saísse de casa.</i>
<i>A Ana ajudou-me</i>	<i>mesmo que não lho tivesse pedido.</i>

Nepřímá modální souvětí (vedlejší věty adverbialní podmínkové)

věta hlavní - indikativ	věta vedlejší - konjunktiv
čas přítomný/ budoucí/imperativ	konjunktiv přítomného/budoucího času
kondicionál/imperfektum	konjunktiv imperfekta
kondicionál minulý/plus-quam-perfektum	konjunktiv plusquamperfekta

Paradigma:

věta hlavní - indikativ	věta vedlejší - konjunktiv
<i>Vou/irei/vamos ao treino</i>	<i>se/quando fizer bom tempo.</i>
<i>Iria/ia ao treino</i>	<i>se fizesse bom tempo.</i>
<i>Teria ido/Tinha ido ao treino</i>	<i>se tivesse estado bom tempo.</i>

7. MODÁLNÍ IMPERATIV:

Imperativ, neboli **rozkazovací způsob** („*imperativo*“) je slovesný způsob, jímž se vyjadřuje přímý rozkaz, požadavek či zákaz. V mnoha případech může znít použití imperativu hrubě a nezdvořile. Rozkaz proto bývá mnohdy opisován zdvořilejší cestou skrze použití jiného způsobu. V portugalštině lze použít kondicionálu, imperfekta s modálním slovesem *poder*.

Ve většině jazyků se imperativ používá zejména ve 2. osobě, k níž se mluvčí obvykle obrací. Mnohdy však lze vyjádřit rozkaz i v jiné osobě – časté je tzv. **trojčlenné paradigma**: 2. osoba jednotného čísla a 1. a 2. osoba množného čísla. V 1. osobě množného čísla se používá zpravidla jako výzva do vlastních řad.

Cantemos e dancemos! „Zpívejme a tancujme!“

V písmu se výpovědi obsahující imperativ ukončují:

- vykřičníkem, jedná-li se o kategorický požadavek (*Okamžitě odejdi!*);
- v ostatních případech tečkou, jedná-li se zejména o zdvořilou žádost (*Prosím, otevři okno.*).

Jednorázové příkazy se obvykle vyjadřují použitím dokonavého slovesa (např. *Faz!* „Udělej!“), příkazy s dlouhodobou platností se vyjádří použitím statického, procesuálního nebo stavového slovesa *s* (např. *Pensa nisso!* „Mysli na to./Promysli si to.“), příkazy opakované se pak vyjádří lexikálně (např.: *Tome duas pílulas por dia.* „Užívejte dvě tabletky denně.“). Zákazy (záporné příkazy) mívají zpravidla dlouhodobou platnost, proto se v záporu tvoří imperativ především od sloves, které jsou atelické povahy (např. *Não cantes!* „Nezpívej!“)

Rozkazovací způsob má v portugalštině vlastní tvary jen pro 2.osobu jednotného a množného čísla. 2. osoba jednotného čísla se tvoří odtržením koncovky *-s* a ve většině případů je shodná se 3.osobou jednotného čísla oznamovacího způsobu:

cantas	►	cantas – s = <i>Canta/Canta!!</i> „Ty zpíváš. Zpívej.“
pões	►	pões –s = <i>Põe. Põe!</i> „Pokládá. Polož!“

Imperativ 2. osoby množného čísla se tvoří odtržením *-s* od 2. os. mn. č. oznamovacího způsobu přítomného času:

cantais	►	cantais – s = <i>Cantai!!</i> „Zpívejte.“
pões	►	pondes –s = <i>Ponde!</i> „Položte!“

U ostatních osob se používá tvaru konjunktivu přítomného času. U zvrtných sloves platí pro pozici zvrtného zájmena stejná pravidla jako u klitických zájmen.

KLADNÝ ROZKAZOVACÍ ZPŮSOB:

Nezvrtná slovesa.

Zvrtná slovesa.

-	Falemos!	-	▪Lavemo-nos!
Fala!	Falai!	Lava-te!	▪Lavai-vos!
Fale!	Falem!	Lave-se!	Lavem-se!

▪U první a druhé osoby množného čísla u kladného imperativu zaniká slovesného tvaru kncovka - s.

U záporného rozkazovacího způsobu se ve všech osobách používá konjunktivního tvaru. U zvrtných sloves se pak zvrtná zájmena staví před sloveso.

ZÁPORNÝ ROZKAZOVACÍ ZPŮSOB:

Nezvrtná slovesa.

Zvrtná slovesa.

-	Não falemos!	-	Não nos lavemos!
Não fales!	Não faleis!	Não te laves!	Não vos laveis!
Não fale	Não falem!	Não Se laves!	Não se lavem!

1. NEURČITÉ SLOVESNÉ TVARY

Neurčité tvary slovesné (tzv. nefinitní tvary), lexikálně pojmenovávají procesy, stejně jako finitní (časovaná) slovesa, ale na rozdíl od nich nevyjadřují žádné gramatické kategorie. Někdy jsou nazývány jako polopredikační¹⁷. Patří k nim tři tvary: **infinitiv, gerundium a participium**.

Infinitní tvary „pojmenovávají proces *bezpříznakově* co do průběhu, čímž připomíná deverbativní substantiva:“¹⁸ *cantar- o canto, ler – a leitura*. **Gerundium** pojmenovává proces s důrazem na jeho průběh. „Vzhledem ke své okolnostní povaze zpravidla plní funkci syntaktického adverbia“.¹⁹

Participium „pojmenovává proces zpravidla (ne však vždy) s důrazem na jeho skončenost, morfologicky a syntakticky se chová jako adjektivum“²⁰.

TVARY INFINITNÍ

Infinitní tvary se svou funkcí blíží funkci slovesného substantiva. Infinitivy jsou v portugalštině dvojího druhu: **prostý a osobní**. Infinitiv prostý nevyjadřuje číslo, čas, ani způsob. Zachovává si však některé rysy slovesa: mohou vyjádřit slovesný rod /činný nebo trpný/. Infinitiv osobní pak vyjadřuje osobu i číslo – proto se mu říká také fletkovaný/časovaný.²¹ Infinitiv může vyjádřit následnost, současnost a předčasnost k ději označovanému určitým slovesným tvarem, a podle toho se také dělí na infinitiv jednoduchý a složený.

Infinitiv prostý jednoduchý: činný rod: *fazer* trpný rod: *ser feito*

Infinitiv prostý složený: činný rod: *ter feito* trpný rod: *ter sido feito*.

Infinitiv slouží jako kondenzor v souvětí, tedy jako prostředek určený ke krácení věty vedlejší:

Ao sair de casa, começaram a fazer sol. „Když vyšel z domu, začalo svítit slunce.“

Apesar de estar cansado, ajudou-me no trabalho. „Přestože byl unaven, pomohl mi v práci.“

Constatou não ter assinado o protocolo. „Konstatoval, že nepodepsal protokol.“

Substantivní povaha infinitivu je zvyrazněna spojením se členem, kdy člen slouží jako nominalizátor (indikátor substantivní platnosti), který převádí infinitiv do kategorie slovesných substantiv. Substantivní povaha těchto nominalizovaných infinitivů ovlivňuje také jejich překlad, jako např. *estudar* „studovat“ – *o estudar* „studování“, *amar* „milovat“ – *o amar* „milování, *escrever* „psát“ – *o escrever* „psaní“. Nominalizátorem může být také člen neurčitý, posesivní či demonstrativní zájmeno. Okazionálně lze substantivizovat i celé syntagma či celou větu:

Agradeço-lhe o ter-me enviado o convite. „Děkuji za zaslání pozvánky.“

¹⁷ Zavadil, Čermák (2010:335).

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ Tamtéž.

²¹ Hampl (1972:318)

Někdy se tyto nominalizované infinitivy substantivují příležitostně a mají stejnou vazbu jako sloveso: *Eu estudo química*. „Já studuji chemii.“ *O estudar química*. „studium chemie“, jindy zpodstatnělé infinitivy mají už všechny rysy podsattného jména, tvoří množné číslo a se slovesy se pojí pomocí stejných předložek jako podsattné jména: *amanhecer* „svítat“, *o amanhecer* „svítání“, *andar* „chodit“, *o andar* „chůze, patro“, *jantar* „večeřet“, *o jantar* „večeře“, *poder* „moci“, *o poder* „moc“, *viver* „žít“, *os víveres* „potraviny“.

Infinitiv osobní se tvoří koncovkami, které se připojují k infinitivnímu tvaru a shodují se s koncovkami konjunktivu futura. Proto se tvary osobního infinitivu u pravidelných sloves shodují s tvary konjunktivu futura, jako například u *falar*. U nepravidelných sloves, jako např. u *estar*, však tato shoda neexistuje.

-	-mos	falar	falarmos
-es	-des	falares	falardes
-	-em	falar	falarem

Infinitiv osobní		Konjunktiv budoucí	
estar	estarmos	estiver	estivermos
estares	estardes	estiveres	estiverdes
estar	estarem	estiver	estiverem

Tento typ infinitivu se vyskytuje pouze v portugalštině a v galicijštině. Jeho hlavní funkcí je funkce kondenzoru, a to zejména tam, kdy věta vedlejší kondenzovaná má podmět odlišný od podmětu věty hlavní. Infinitiv osobní má značný rozsah užití, a to i v hovorové řeči.

V případě krácení vět vedlejších infinitivem se pak nefinitivní tvar slovesa asyndeticky připojuje k větě hlavní s tím, že se někdy používá předložka. U zvrtných sloves stojí sloveso před nebo za infinitivem:

É bom ele se ter levantado tão cedo. „Je dobře, že vstal tak brzy.“

É bom ele ter-se levantado tão cedo.

Krácení vedlejších vět infinitivem je možné u všech možných typů vět vedlejších. Uvádíme jen pro příkad pár vět vedlejších:

- Věty obsahové:

Espero que tudo tenha corrido bem. „Doufám, že vše proběhlo dobře.“

Espero ter corrido tudo bem.

- Věty obsahové s direktivním slovesem:

*Digo-te/peço-te **que** termines já o trabalho.* „Říkám ti to, abys již dokončil práci.“

*Digo-te/Peço-te **para** terminares o trabalho.*

- **Věty vedlejší vztahné**

Vi crianças que choraram.

„Viděl jsem děti, které plakaly.“

Vi crianças a chorar.

- **Podmínkové věty vedlejší**

Se o fizesse, não poderia evitar o choque. „Kdyby to udělal, nemohl by se vyhnout srážce.“

A fazê-lo, não poderia evitar o choque.

- **Způsobové věty vedlejší**

Fala em voz alta de modo que ouçam todos bem. „Mluví nahlas, aby všichni dobře slyšeli.“

Fala em voz alta de modo a todos ouvirem bem.

- **Účelové věty vedlejší**

Interromperam as férias a fim de que realizassem uma curta viagem de serviço.

Interromperam as férias a fim de realizarem uma curta viagem de serviço.

„Přerušili dovolenou, aby jeli na krátkou služební cestu.“

- **Přípustkové věty vedlejší**

Embora soubessse a verdade, não disse nada. „Přestože znal pravdu, neřekl nic.“

Apesar de saber a verdade, não disse nada.

- **Časové věty vedlejší**

Antes que chegassem à reunião, o director telefonou. „Než přišli na schůzi, telefonoval ředitel.“

Antes de chegarem à reunião, o director telefonou,

- **Příčinné věty vedlejší**

Eles não votam porque são analfabetos.

„Oni nevolí, protože jsou analfabeti.“

Eles não votam por serem analfabetos.

GERUNDIUM

Gerundium má dva tvary, jednoduchý a složený. Gerundium je na rozdíl od našeho přechodníku neměnné v rodě a v čísle. Flektované gerundium sice existuje, ale v nespisovných dialektologických variantách.

Jednoduchý tvar gerundia se tvoří nahrazením infinitivních koncovek **-ar, -er, -ir** příponami **-ando, -endo, -indo**: falar -falando / vender -vendendo/ partir -partindo.

Složený tvar se pak tvoří pomocí pomocného slovesa *ter* v gerundijním tvaru (*tendo*) a přičestí minulého významového slovesa: *falar-tendo falado/ vender - tendo vendido / partir -tendo partido*.

Nepravidelné gerundium má sloveso **pôr**: **pondo** a jeho odvozeniny.

Gerundiem jednoduchým se vyjadřuje děj současný s dějem slovesa v určitém tvaru nebo děj bezprostředně předcházející, případně následující:

A Ana resolveu o problema mandando um fax par o cliente.

„Ana vyřešila ten problém tak, že poslala klientovi fax.“

Gerundium složené vyjadřuje děj, který proběhl před dějem vyjádřeným slovesem věty hlavní.

Tendo batido com a cabeça na esquina da mesa, a Maria desmaiou.

„Marie se bouchla hlavou o roh stolu a pak omdlela.“

Někdy se gerundium používá s přeložkou *em*. Používání předložky *em* s gerundiem je v hovorovém jazyce pocíťováno spíše jako archaismus. V některých vazbách se však vyskytuje častěji, jako například v *em se tratando de* „vzhledem k tomu, že“. Může plnit v této konstrukci také temporální význam budoucí:

Em sendo sete horas, vamos ligar para a Sara. „Až bude sedm hodin, zavoláme Sáře.“

Em eu saindo, compro fruta. „Až půjdu ven, koupím ovoce.“

Em chovendo, não haverá piquenique. „Jestli bude pršet, nebude piknik.“

Do češtiny se gerundium překládá podle souvislosti buď větou souřadnou, nebo vedlejší větou příslovečnou (časovou, způsobovou, příčinnou, apod), popřípadě vazbou jmennou. Zvláštností gerundia však je, že vztah okolnosti k jinému procesu (věty hlavní), nesignalizuje zcela přesně. Tím se liší od infinitivu a participia, u něhož tyto vztahy bývají specifikovány pomocí předložek. Gerundium se však zpravidla s předložkami nespojuje a tak někdy připouští více možných sémantických interpretací. Může mít význam:

- Věty vedlejší podmínkové:

Entregando o trabalho a tempo, não terá problemas.

„Jestli jste odevzdal práci včas, nebudete mít problém.“

- Věty vedlejší přípustkové:

Embora alcançando relativo sucesos, não atingiu os mesmo grau de avaliação.

„Přestože měl celkem úspěch, nedostal pro hodnocení tolik bodů.“

- Věty vedlejší důsledkové:

Batendo com a cabeça na esquina da porta, a Maria desmaiou.

„Když se bouchla hlavou o roh dveří, omdlela.“

PARTICIPIUM

Participium plní funkci slovesného adjektiva. Z morfologického hlediska plní často funkci shodného s adjektivním přívlastkem: *um quarto preparado / quartos preparados*.

Stejně jako infinitiv a gerundium, participium slouží ko kondenzaci predikace. S těmito kondenzory však nesdílí všechny slovesné vlastnosti: netvoří pasivní konstrukci (ale může význam pasivní vyjadřovat), nedisponuje složeným tvarem a nemůže řídit přímý předmět.

V gramatikách se participiálním tvarům konvenčně říká participium (příčestí) minulé nebo pasivní (Trpné). Minulé proto, že rezultativní stav implikuje děj jako předcházející ději pasivně pojatého děje. Děj kondenzovaný participiem však nemusí být nutně chápán jako předčasný k ději věty finitní, nýbrž může být s ním i současný.

Vazba s příčestím může nahradit větu vedlejší příslovečnou, i když nemá stejný podmět jako věta hlavní. Vazby s příčestím překládané do češtiny vedlejší větou nebo jmennou vazbou, vyjadřují hlavně časové vztahy:

Lido o jornal, o Rui tirou os óculos.

Když si Rui přečetl noviny, sundal si brýle.

Chegada a casa, a Maria telefonou à filha.

Když Marie přišla domů, zatelefonovala dceři.

2. TERMINOLOGIE

číslo čas	número tempo
indikativ	indicativo
budoucí jednoduchý:	futuro do presente simples
budoucí složený	futuro do presente composto
imperfektní	imperfeito
kondicionál jednoduchý	futuro do pretérito simples/ condicional simples
kondicionál složený	futuro do pretérito composto/ condicional
composto	
minulý jednoduchý	pretérito perfeito simples
minulý složený	pretérito perfeito composto
předminulý	mais-que-perfeito
přítomný	presente
konjunktiv	
budoucího času	futuro simples do conjuntivo
budoucího času složeného	futuro composto do conjuntivo
imperfekta	imperfeito do conjuntivo
minulého času	pretérito do conjuntivo
plus-quam-perfekta	mais-que-perfeito do conjuntivo
přítomného času	presente do conjuntivo
modalita	modalidade
modální adjektiva	adjectivos modais
modalita alethická	modalidade alética
modalita aristotelická	modalidade aristotélica
modalita deontická	modalidade deontica
modalita epistemická	modalidade epistémica
modální slovesa	verbos modais
modální substantiva	substantivos modais
osoba rod	pessoa
diateze aktivní činný rod	voz/diátese
diateze impersonální	diátese/voz activa
diateze mediální	diátese/voz impessoal
diateze pasivní	diátese/voz medial
diateze reflexivně pasivní	diátese/voz passiva
	diátese/voz reflexiva passiva
sloveso	verbo
slovesná flexe	conjugação verbal
sl.určité	verbo finito
sl.neurčité	verbo não finito
infinitiv	infinitivo
gerundium	gerúndio
participium	participio
pravidelné/nepravidelné časování	conjugação regular/irregular
sl.pravidelné	verbo regular
sl.nepravidelné	verbo irregular
sl.defektní	verbo defectivo
sl. s nadbytečnými tvary	v.abundante

sl.hlavní	verbo principal
sl.pomocná	verbo auxiliar
sématická povaha sloves	valor semântico dos verbos
sl. deklarativní	verbos declarativos
sl. epistemická	verbos epistémicos
sl. inergativní	verbos inergativos
sl. metereologická	verbos meteorológicos
sl. s modálním významem volným	verbos volitivos
sl. s modálním významem hodnotícím	verbos factivos
sl. pohybová	verbos de movimento
sl. psychologická neemotivní	verbos psicológicos não emotivos
sl. smyslového vnímání	verbos perceptivos
sl. statická vyjadřující stavy:	verbos estáticos
slovesná tranzitivita	transitividade verbal
sl. netransitivní	verbos intransitivos
sl. transitivní	verbos transitivos
sl. binární	verbos binários
sl. trinární	verbos ternários
sl. kauzativní	verbos causativos
sl. jednočlenná	verbos unários
sl. vyjadřující body	verbos pontuais
souslednost časová	dependência/concordância temporal
věty vedlejší	orações subordinadas
obsahové	orações completivas/substantivas
okolnostní	orações adverbiais/circunstanciais
časové	o.s.a. temporais
měrové	o.s.a. proporcionais
podmínkové	o.s.a. condicionais
přípustkové	o.s.a. concessivas
účelové	o.s.a. finais
srovnávací	o.s.a. comparativas
způsobové	o.s.a. modais
vztažné	orações relativas/adjetivas
vid	aspecto
body	pontos
kulminované procesy	processos culminados
kulminace	culminações
procesy	processos
události	eventos
stavy	estados
způsob	modo
imperativ	imperativo
indikativ	indicativo
konjunktiv	conjuntivo

orações subordinadas

věty obsahové

věty vztahné

Vedlejší věty okolnostní

v.v. okolnostní časové

podmínkové

způsobové

účelové

měrové

přípustkové

srovnávací

orações subordinadas completivas/substantivasvedlejší

orações subordinadas relativas/adjetivas

orações subordinadas adverbiais/circunstanciais

o.s.a. temporais

o.s.a. condicionais

o.s.a. modais

o.s.a. finais

o.s.a. proporcionais

o.s.a. concessivas

o.s.a. comparativas